

FAKULTETA ZA VARSTVO OKOLJA

DIPLOMSKO DELO

**ŠKODE PO DIVJEM PRAŠIČU NA KMETIJSKIH
POVRŠINAH: ODNOS LASTNIKOV ZEMLJIŠČ IN NJIHOVE
IZKUŠNJE Z UPORABO ODVRAČALNIH METOD**

LUCIJA ŠUMAH

VELENJE, 2024

FAKULTETA ZA VARSTVO OKOLJA

DIPLOMSKO DELO

**ŠKODE PO DIVJEM PRAŠIČU NA KMETIJSKIH
POVRŠINAH: ODNOS LASTNIKOV ZEMLJIŠČ IN NJIHOVE
IZKUŠNJE Z UPORABO ODVRAČALNIH METOD**

LUCIJA ŠUMAH

Varstvo okolja in ekotehnologije

Mentor: prof. dr. Boštjan Pokorny

Somentorica: asist. Zarja Platovšek

VELENJE, 2024

Na podlagi Diplomskega reda izdajam naslednji

SKLEP O DIPLOMSKEM DELU

Študentka Fakultete za varstvo okolja **Lucija Šumah** lahko izdela diplomsko delo z naslovom v slovenskem jeziku:

Škode po divjem prašiču na kmetijskih površinah: odnos lastnikov zemljišč in njihove izkušnje z uporabo odvrčalnih metod

Naslov diplomskega dela v angleškem jeziku:

Wild boar damages on agricultural land: attitudes of land owners towards the species and their experience with mitigation methods

Mentor: **prof. dr. Boštjan Pokornj**

Somentorica: **asist. Zarja Platovšek**

Diplomsko delo mora biti izdelano v skladu z Diplomskim redom FVO.

Pouk o pravnem sredstvu: zoper ta sklep je dovoljena pritožba na Senat FVO v roku 8 delovnih dni od prejema sklepa.

Prof. dr. Boštjan Pokornj
dekan

Fakulteta za varstvo okolja
Trg mladosti 7 | 3320 Velenje
t: 03 898 64 10 | e: info@fvo.si
www.fvo.si

Izjava o avtorstvu

Podpisana Lucija Šumah, z vpisno številko 34210025, študentka dodiplomskega študijskega programa Varstva okolja in ekotehnologije, sem avtorica diplomskega dela z naslovom

Škode po divjem prašiču: odnos lastnikov zemljišč in njihove izkušnje z uporabo odvrtačalnih metod,

ki sem ga izdelala pod mentorstvom prof. dr. Boštjana Pokornega in somentorstvom Zarje Platovšek.

S svojim podpisom zagotavljam, da:

- je predloženo delo moje avtorsko delo, torej rezultat mojega lastnega raziskovalnega dela;
- da oddano delo ni bilo priloženo za pridobitev drugih strokovnih nazivov v Sloveniji ali tujini;
- da so dela in mnenja drugih avtorjev, ki jih uporabljam v predloženem delu, navedena oz. citirana v skladu z navodili FVO;
- da so vsa dela in mnenja drugih avtorjev navedena v seznamu virov, ki je sestavni element predloženega dela in je zapisan v skladu z navodili FVO;
- se zavedam, da je plagiatorstvo kaznivo dejanje;
- se zavedam posledic, ki jih dokazano plagiatorstvo lahko predstavlja za predloženo delo in moj status na FVO;
- je diplomsko delo jezikovno korektno in je delo lektorirala Sabina Pačnik;
- da dovoljujem objavo diplomskega dela v elektronski obliki na spletni strani FVO;
- da sta tiskana in elektronska verzija oddanega dela identični.

V Velenju, dne _____

podpis

avtorice _____

Zahvala

Zahvaljujem se mentorju prof. dr. Boštjanu Pokornemu in somentorici Zarji Platovšek za strokovno svetovanje, pomoč in potrpežljivost pri nastajanju diplomskega dela.

Zahvalila bi se rada tudi vsem bližnjim za podporo in spodbudo v času pisanja diplomskega dela.

IZVLEČEK

V diplomskem delu smo v teoretičnem delu predstavili nekaj značilnosti divjih prašičev (*Sus scrofa*), njihov vpliv na okolje in ekosistemsko vlogo. Raziskali smo, kakšno škodo povzročajo divji prašiči v kmetijstvu in možne metode za njeno preprečevanje.

V praktičnem delu smo naredili dve raziskavi. Najprej smo v jesenskem in spomladanskem obdobju (2023 – 2024) spremljali in beležili ritine v lovišču Jamnica, ki spada v Pohorsko lovskoupravljavsko območje. Prišli smo do ugotovitve, da so škode po divjem prašiču v tem lovišču izjema, vrsta pa tega območja ne poseljuje stalno.

Drugi del raziskovalnega dela temelji na dveh vprašalnikih. Vprašalnik A je bil namenjen kmetom in poljedelcem iz različnih območij Slovenije. Z anketiranjem smo na terenu zbirali podatke o škodah po divjem prašiču, ki so jih utrpeli kmetje na svojih zemljiščih. Zanimalo nas je, katera odvrčala oziroma zaščitna sredstva za preprečevanje škode uporabljajo, kakšne so lastnosti uporabljenih odvrčal in kako so po njihovih ocenah učinkovita. Marsikateri lastniki svojih kmetijskih površin ne ščitijo pred divjimi prašiči, čeprav jim ti povzročajo škodo. Med tistimi, ki odvrčala in zaščitna sredstva uporabljajo, jih je večina odgovorila, da uporabljajo mehanske in električne ograde, ki so se tudi izkazale za najučinkovitejša sredstva. V drugem sklopu so se vprašanja nanašala na ritje na traviščih. Poizvedovali smo, kdaj in kje se škode na traviščih najpogosteje pojavljajo ter kako lastniki travnike upravljajo (pogostost košnje, pogostost in način gnojenja, mulčenje, uporaba fitofarmaceutskih sredstev itd.). Na ta način smo želeli raziskati, kako vpliva upravljanje travnih površin na ritje divjih prašičev.

Vprašalnik B je bil namenjen splošni javnosti, nanj so odgovarjali anketiranci različnega spola, starosti, izobrazbe in območja bivanja. S pomočjo vprašalnika smo prišli do podatkov, kakšen je odnos ljudi do divjih prašičev in sobivanja z njimi. Čeprav gre za konfliktno vrsto, se je velika večina anketirancev strinjala, da so divji prašiči pomemben del ekosistema ter da je ozaveščanja in informiranja o vrsti premalo.

Ključne besede: divji prašič, ritje, odvrčala, kmetijske površine, škoda, odnos

ABSTRACT

In the theoretical part of the thesis, we presented some characteristics of wild boar (*Sus scrofa*) and the impact and ecosystem role of the species in the environment. We investigated the damage caused by wild boar in agriculture and possible methods to prevent it.

In the practical part, we carried out two studies. Firstly, in the autumn and spring period (2023 – 2024), we recorded evidences of rooting of wild boar in the Jamnica hunting ground, which is located in the Pohorje Hunting Management District. We found that wild boar damage is rare in the Jamnica hunting ground, and the species does not permanently inhabit the area.

The second part of the research was based on two questionnaires. Questionnaire A was addressed to farmers in different areas of Slovenia. We collected data on wild boar damage suffered by farmers on their land through field surveys. We wanted to know which deterrents or protective measures they use to prevent damage, what are the characteristics of the deterrents/measure used, and how effective they think they are. Many landowners do not protect their farmland from wild boars, despite the damage they cause. Among those who use deterrents and protection, the majority responded that they use mechanical and electric fencing, which have also proven to be the most effective method. In the second part of the questionnaire, questions were asked about the presence of rooting on grassland. We wanted to know when and where damage to grassland occurs most frequently and how owners manage their grassland (frequency of mowing, frequency and method of fertilisation, mulching, use of plant protection products, etc.). In doing so, we wanted to investigate how grassland management affects wild boar rooting behaviour.

Questionnaire B was aimed at the general public and was answered by respondents of different gender, age, education, and area of residence. The questionnaire was used to obtain information on people's attitudes towards wild boar and coexistence with them. Despite being a conflict species, the vast majority of respondents agreed that wild boars are an important part of the ecosystem and that there is a lack of awareness and information about the species.

Keywords: wild boar, rooting, deterrents, farmland, damage, attitude

VSEBINA

1	UVOD	1
1.1	OPREDELITEV PROBLEMA.....	1
1.2	NAMEN IN CILJI.....	1
1.3	HIPOTEZE.....	2
2	PREGLED OBJAV	3
2.1	OPIS VRSTE	3
2.1.1	TAKSONOMIJA	3
2.1.2	TELESNE ZNAČILNOSTI	3
2.1.3	PARITEV IN LEGLO	5
2.1.4	PREHRANJEVANJE.....	5
2.1.5	ŽIVLJENJSKI PROSTOR IN RAZŠIRJENOST	6
2.2	VPLIVI IN EKOSISTEMSKA VLOGA DIVJEGA PRAŠIČA	7
2.3	KMETIJSTVO IN DIVJAD	8
2.3.1	ŠKODA, KI JO POVZROČA DIVJI PRAŠIČ	8
2.3.2	PREPREČEVANJE ŠKOD	9
2.4	ODNOS LJUDI DO ŽIVALI.....	12
2.4.1	ODNOS LJUDI DO DIVJIH PRAŠIČEV	13
3	MATERIAL IN METODE DELA	14
3.1	EVIDENTIRANJE ŠKOD (RITIN) V LOVIŠČU JAMNICA	14
3.2	ANKETIRANJE	15
4	REZULTATI IN RAZPRAVA	16
4.1	BELEŽENJE RITIN V LOVIŠČU JAMNICA.....	16
4.2	ANKETA A: ŠKODE PO DIVJEM PRAŠIČU NA KMETIJSKIH POVRŠINAH	16
4.3	ANKETA B: ODNOS LJUDI DO DIVJIH PRAŠIČEV	24
5	SKLEP	38
6	POVZETEK	39
7	SUMMARY	40
	VIRI IN LITERATURA	42

SEZNAM SLIK

SLIKA 1: SAMICA (SVINJA) IN MLADIČI DIVJIH PRAŠIČEV.....	4
SLIKA 2: ODTIS PARKLJEV DIVJEGA PRAŠIČA.....	4
SLIKA 3: OBMOČJA RAZŠIRJENOSTI DIVJEGA PRAŠIČA	6
SLIKA 4: GOSTOTA ODVZEMA DIVJEGA PRAŠIČA V SLOVENIJI	6
SLIKA 5: KOMBINIRANA OGRADA	10
SLIKA 6: ELEKTRIČNA OGRADA	12
SLIKA 7: KARTA LOVIŠČ POHORSKEGA LUO.....	14
SLIKA 9: MIKROLOKACIJA RITINE V LOVIŠČU JAMNICA, JESEN 2023.....	16
SLIKA 10: DELEŽ ŠKOD NA KMETIJSKIH POVRŠINAH, KOT SO JIH POROČALI ANKETIRANCI	17
SLIKA 11: POGOSTOST POJAVLJANJA ŠKODE PRI ANKETIRANCIH GLEDE NA LETNI ČAS	17
SLIKA 12: MNENJE ANKETIRANCEV O SPREMEMBI ŠKODE PO DIVJIH PRAŠIČIH V ZADNJIH PETIH LETIH	18
SLIKA 13: UPORABA ODVRAČAL NA KMETIJSKIH POVRŠINAH V LASTI ANKETIRANCEV	18
SLIKA 14: OCENE UČINKOVITOSTI UPORABLJENIH ODVRAČAL PO MNENJU ANKETIRANCEV	21
SLIKA 15: MREŽNA OGRAJA.....	22
SLIKA 16: OCENA ANKETIRANCEV O POMENU OBSTOJA DIVJIH PRAŠIČEV V SLOVENIJI	25
SLIKA 17: MNENJE ANKETIRANCEV O KORISTNI PRISOTNOSTI DIVJIH PRAŠIČEV V NARAVI.....	25
SLIKA 18: OCENA DEJSTVA O PRISOTNOSTI DIVJIH PRAŠIČEV V SLOVENIJI PO MNENJU ANKETIRANCEV	32
SLIKA 19: ODNOS ANKETIRANCEV DO LOVA	33
SLIKA 20: OCENITEV POTREBE PO ZMANJŠANJU ŠTEVILA DIVJIH PRAŠIČEV PO MNENJU ANKETIRANCEV	33
SLIKA 21: STRAH PRED DIVJIMI PRAŠIČI GLEDE NA MESTO BIVANJA ANKETIRANCEV	34
SLIKA 22: MNENJE ANKETIRANCEV O PRAVICI OBSTOJA DIVJIH PRAŠIČEV GLEDE NA STORJENO ŠKODO	34
SLIKA 23: STRINJANJE ANKETIRANCEV S TRDITVIJO, DA SO DIVJI PRAŠIČI NADLOGA	35
SLIKA 24: KORISTI PRISOTNOSTI DIVJIH PRAŠIČEV V NARAVI PO MNENJU ANKETIRANCEV.....	35
SLIKA 25: STRINJANJE ANKETIRANCEV S TRDITVIJO O PREVLADE ŠKODE DIVJIH PRAŠIČEV NAD NJIHOVO KORISTNOSTJO.....	36
SLIKA 26: STRINJANJE ANKETIRANCEV S TRDITVIJO, DA JE DIVJI PRAŠIČ ČLOVEKU NEVAREN	36

SEZNAM PREGLEDNIC

PREGLEDNICA 1: SISTEMATIKA DIVJEGA PRAŠIČA	3
PREGLEDNICA 2: SESTAVA PREHRANE DIVJEGA PRAŠIČA.....	5
PREGLEDNICA 3: LASTNOSTI UPORABLJENIH MREŽNIH OGRAJ PO NAVEDBAH ANKETIRANCEV.....	19
PREGLEDNICA 4: LASTNOSTI UPORABLJENIH ELEKTRIČNIH OGRAJ PO NAVEDBAH ANKETIRANCEV.....	19
PREGLEDNICA 5: LASTNOSTI UPORABLJENIH ZVOČNIH ODVRAČAL PO NAVEDBAH ANKETIRANCEV.....	20
PREGLEDNICA 6: LASTNOSTI UPORABLJENIH VIZUALNIH ODVRAČAL PO NAVEDBAH ANKETIRANCEV.....	20
PREGLEDNICA 7: LASTNOSTI UPORABLJENIH SVETLOBNIH ODVRAČAL PO NAVEDBAH ANKETIRANCEV.....	20
PREGLEDNICA 8: LASTNOSTI UPORABLJENIH KEMIČNIH ODVRAČAL PO NAVEDBAH ANKETIRANCEV.....	21
PREGLEDNICA 9: OCENA UČINKOVITOSTI POSAMEZNIH ODVRAČAL GLEDE NA ODGOVORE ANKETIRANCEV.....	22
PREGLEDNICA 10: V KATERIH LETNIH ČASIH JE PO NAVEDBAH ANKETIRANCEV ŠKODA NA TRAVNIKI NAJPOGOSTEJŠA IN KAKŠEN NAČIN GNOJENJA IZVAJAJO	24
PREGLEDNICA 11: MNENJA ANKETIRANCEV O SOBIVANJU LJUDI IN DIVJIH PRAŠIČEV	26
PREGLEDNICA 12: SAMOOCENA ODNOSA ANKETIRANCEV DO DIVJIH PRAŠIČEV	28
PREGLEDNICA 13: NEGATIVNE IZKUŠNJE ANKETIRANCEV Z DIVJIMI PRAŠIČI	29
PREGLEDNICA 14: POMISLEKI/SKRBI ANKETIRANCEV ZARADI PRISOTNOSTI DIVJIH PRAŠIČEV	29
PREGLEDNICA 15: MNENJA ANKETIRANCEV GLEDE SPREJEMLJIVOSTI UKREPOV ZMANJŠEVANJA POPULACIJE DIVJIH PRAŠIČEV	30
PREGLEDNICA 16: PREDSTAVITEV ANKETIRANCEV S POMOČJO DANIH TRDITEV	31
PREGLEDNICA 17: MNENJE ANKETIRANCEV O ŠTEVILČNOSTI DIVJIH PRAŠIČEV V SLOVENIJI	32

SEZNAM PRILOG

7	PRILOGA A	2
8	PRILOGA B	7

SEZNAM KRATIC

LUO – lovskoupravljavsko območje

OSLIS – Osrednji slovenski lovskoinformacijski sistem

ZGS – Zavod za gozdove Slovenije

1 UVOD

Divji prašič (*Sus scrofa*) je v delih sveta, kamor je bil naseljen in kjer dosega velike populacijske gostote (na primer v posameznih državah Amerike in v Avstraliji), invazivna tujerodna vrsta z mnogimi negativnimi ekološkimi in ekonomskimi vplivi, zato je v svetovnem merilu tudi ena najbolj konfliktnih vrst med kopenskimi sesalci. Po svetu ga zatirajo na najrazličnejše načine, vključno z uporabo vojaškega orožja in strupov. V evropskem prostoru pa je divji prašič domorodna vrsta, ki ima številne ekosistemske vloge in jo je kot takšno treba upravljati trajnostno (Pokorny, 2021).

V našem okolju je ekosistemska vloga divjega prašiča nenadomestljiva, zaradi česar se ga je prijel tudi vzdevek »ekosistemski inženir«. S svojim delovanjem namreč povečuje biotsko raznovrstnost, ustvarja pestrejše habitatne razmere, širi semena rastlin in trose gliv, zmanjšuje številčnost določenih gospodarsko problematičnih vrst nevretenčarjev, odstranjuje mrhovino, za človeka in velike zveri pa predstavlja tudi prehranski vir (Pokorny in Jelenko, 2013; Veternik in sod., 2021). Zaradi mnogih konfliktnih dogodkov, ki so posledica večanja številčnosti in širjenja vrste, pa na ekosistemsko vlogo divjega prašiča pogosto pozabljamo. V naravnem območju razširjenosti so neželeni vplivi divjih prašičev povezani predvsem s cilji ljudi oziroma njihovim odnosom do vrste. Divji prašiči se vse pogosteje pojavljajo v urbanih območjih, pogosto prihaja do trkov z vozili, predvsem problematična in v porastu je škoda na kmetijskih zemljiščih, možen pa je tudi prenos bolezni na ljudi in domače živali, kot je na primer trenutno aktualna afriška prašičja kuga (Pokorny, 2021).

1.1 OPREDELITEV PROBLEMA

V zadnjih desetletjih izrazito naraščata številčnost in prostorska razširjenost divjega prašiča, k čemur je poleg velike prilagodljivosti in oportunističnega značaja vrste pripomoglo tudi globalno segrevanje. Mile in kratke zime namreč omogočajo lažjo dostopnost hrane skozi vse leto, posledično je večje tudi preživetje mladičev. Prav tako so zaradi sušnih obdobij in vročinskih valov vse pogostejša leta masovnega obroda plodonosnih listavcev, kar dodatno vpliva na rast populacije, saj so plodovi hrasta, bukve in kostanja (želod, žir in kostanj) eden najpomembnejših prehranskih virov divjih prašičev. Zaradi demografske eksplozije v zadnjih dveh stoletjih se je povečal poseg človeka v življenjsko okolje prostoživečih živali, pri čemer Slovenija ni izjema. Posledica vsega tega so naraščajoči konflikti med divjadjo (divjimi prašiči) in ljudmi, predvsem tistimi, ki se ukvarjajo s kmetovanjem in poljedelstvom. Zaradi škode, ki jo povzročajo divji prašiči na kmetijskih površinah, so njihovi (pozitivni) ekosistemski vplivi pogosto spregledani in se zdijo nepomembni.

1.2 NAMEN IN CILJI

Namen diplomskega dela je prispevati novo znanje in podatke o pojavljanju škod po divjem prašiču na kmetijskih površinah v izbranem modelnem lovišču na Koroškem, o odnosu ljudi (zlasti poljedelcev in kmetovalcev) do divjega prašiča in o njegovi vlogi v ekosistemu ter možnostih zmanjšanja škod na kmetijskih površinah na podlagi dosedanjih izkušenj lastnikov zemljišč z uporabo različnih odvrtačalnih naprav oz. pristopov.

Cilj diplomskega dela je ugotoviti, kakšen je odnos ljudi do divjega prašiča, katere metode odvrčanja divjih prašičev s kmetijskih površin uporabljajo kmetje v različnih delih Slovenije in kakšne so njihove izkušnje z učinkovitostjo teh metod. Kot dodaten cilj smo na območju lovišča Jamnica (Pohorsko lovskoupravljavsko območje; LUO) natančno opredelili mikrolokacije pojavljanja škod po divjem prašiču na kmetijskih površinah, s poudarkom na ritju.

1.3 HIPOTEZE

V okviru diplomskega dela smo si zastavili naslednje hipoteze:

Hipoteza 1: Večina lastnikov zemljišč dojema divjega prašiča kot problematično (konfliktno) vrsto, njegove ekosistemske vloge in koristi pa ne prepoznavajo.

Hipoteza 2: Večina lastnikov zemljišč za varovanje kmetijskih površin, vključno za zmanjšanje ritja divjih prašičev, uporablja mehanske in električne ograde.

Hipoteza 3: V nasprotju z električnimi ogradami, ki so učinkovit ukrep, zvočna in svetlobna odvrčala niso učinkovita za odvrčanje divjih prašičev s kmetijskih površin.

2 PREGLED OBJAV

Podatke za teoretični del diplomskega dela smo črpali iz različnih virov (člankov, glasil, knjig in poročil domačih ter tujih avtorjev). Za iskanje relevantnih virov smo uporabili ustrezne ključne besede v slovenščini, npr. »divji prašič«, »ritje«, »škode na kmetijskih površinah« in »ekosistemska vloga« oziroma v angleščini »wild boar«, »rooting«, »damages on agriculture areas« in »ecosystem value«.

2.1 OPIS VRSTE

Danes živeče divje prašiče uvrščamo v živalsko skupino, katere prvi predstavniki so se pojavili že v terciarju pred približno 60 milijoni let. Mnoge takrat živeče vrste so skozi obdobja zemeljskega razvoja izumrle ali pa so se bistveno spremenile, značilnosti divjih prašičev pa so medtem ostale skoraj enake in nespremenjene (Krže, 1982).

2.1.1 TAKSONOMIJA

Na podlagi dolgotrajnih raziskav so znanstveniki razvrstili divjega prašiča in njegove bližnje sorodnike v zoološki sistematiki na način, ki je prikazan v preglednici 1 (Krže, 1982).

Preglednica 1: Sistematika divjega prašiča

(vir: Krže, 1982)

Sistematika divjega prašiča		
poddeblo	vretenčarji	Vertebrata
razred	sesalci	Mammalia
red	sodoprsti kopitarji	Arctiodactyla
podred	neprežvekovalci	Suiformes (Nonruminantia)
družina	svinje	Suidae
rod	prašič	<i>Sus</i>
vrsta	divji prašič	<i>Sus scrofa</i> Linné

2.1.2 TELESNE ZNAČILNOSTI

Odrasli divji prašiči tehtajo od 35 do 230 kilogramov, najmanjše osebke najdemo na območju Mediterana, največji in najtežji pa so na severozahodu območja razširjenosti vrste. Dosežejo lahko starost do dvanajst let (Massei in Genov, 2014).

Za evropskega divjega prašiča je značilno, da je porasel s ščetinami, ki so na predelu zatilja in na ledjih daljše, in so različnih barv: rumenkaste, rjavkaste, sive in črne (Krže, 1982; slika 1).

Slika 1: Samica (svinja) in mladiči divjih prašičev

(vir: <https://www.zoo.si/novice/Mladici/V-progastih-%27%27pizamah%27%27>)

Mladiči (pujski) so ob rojstvu po hrbtu in bokih rjavkasto rumeni s svetlo rjavimi in temno rjavimi podolžnimi progami. Glavo in noge imajo svetlo rjave, trebuh pa skoraj bel. Čez poletje ta obarvanost zbledi in mladiči so po jesenskem prebarvanju enobarvni tako kot starejši prašiči, vendar z rjavkastim podtonom na bokih (Krže, 1982).

Trup divjega prašiča je čokat in visok, noge pa ima kratke in močne. V plečih je višji kot v križu, saj ima močnejši sprednji del trupa. Samci so večji od samic (Notranjski park, 2023). Na vsaki nogi imajo štiri prste z dobro razvitimi parklji. Prednja dva prsta sta zelo močna, zadnja dva pa zakrnela ali krna. Pri teku pušča prašič, zlasti v mehkih tleh ali na snegu, dobro viden odtis tudi krnih prstov (Krže, 1982; slika 2).

Slika 2: Odtis parkljev divjega prašiča

(Vir: <https://sites.google.com/site/ulovisled/novice/sledenjeparklarjev>)

Glava je trikotne klinaste oblike, ki se postopoma zoži v rilec. Oči ima razmeroma majhne, zato se zanaša na dober sluh in voh. Ima značilne podaljšane in navzven obrnjene podočnike (čekane v spodnji čeljustnici in brusilce v zgornji), ki so pri samcih izrazito večji (Krže, 1982; Notranjski park, 2023).

2.1.3 PARITEV IN LEGLO

Razlog za uspešnost vrste je predvsem velik razmnoževalni potencial. Svinje skotijo od štiri do osem mladičev, v primeru križanja z domačim prašičem pa tudi do dvanajst. Nekatere svinje kotijo dvakrat v enem letu. Ko samice dosežejo maso med 30 in 40 kilogrami, postanejo spolno zrele, kar je lahko že pri sedmem mesecu starosti, merjasci pa spolno dozori nekoliko kasneje. Svinja je breja 108–120 dni, kar pomeni, da lahko že pred prvim letom starosti vodi mladiče. Ob milih zimah in suhih spomladanskih mesecih lahko preživijo vsi mladiči, saj so svinje zelo skrbne matere (Stergar, 2014).

2.1.4 PREHRANJEVANJE

Divji prašič je vsejed, opurtunistični omnivor, kar je v hitro spreminjajočem se okolju velika konkurenčna prednost. Poleg plodov gozdnega in sadnega drevja ter grmovnih vrst se na njegovem jedilniku pogosto znajdejo tudi koruza in semena žit, gomolji, sadje, gobe, trave, detelja in druga hrana rastlinskega izvora. V določenih delih leta pa si večji delež potrebne količine hrane najdejo v tleh. Analize želodčne vsebine so poleg rastlinskih delov potrdile tudi znaten delež beljakovinske hrane. V spomladanskem obdobju in na začetku jeseni se tako pogosto prehranjujejo tudi s koreniki, deževniki, miši, plazilci, žuželkami, drugimi živalmi in mrhovino (Veternik in sod., 2021).

Za razliko od prežvekovalcev imajo manjšo sposobnost pridobivanja ogljikovih hidratov iz celuloze, zato imajo potrebo po energijsko bogatejši hrani. V primeru, da jim le-ta ni na razpolago, lahko divji prašiči v iskanju hrane prepotujejo od 100 do 150 kilometrov (Massei in Genov, 2014).

Po analizi nekaj sto želodcev divjih prašičev iz različnih območij na Poljskem in iz različnih letnih časov, ki sta jo opravila Inštitut za lovstvo pri Kmetijski fakulteti v Varšavi in Raziskovalni inštitut poljskih državnih gozdov, je bila objavljena sestava prehrane, ki je prikazana v preglednici 2 (po Krže, 1982).

Preglednica 2: Sestava prehrane divjega prašiča

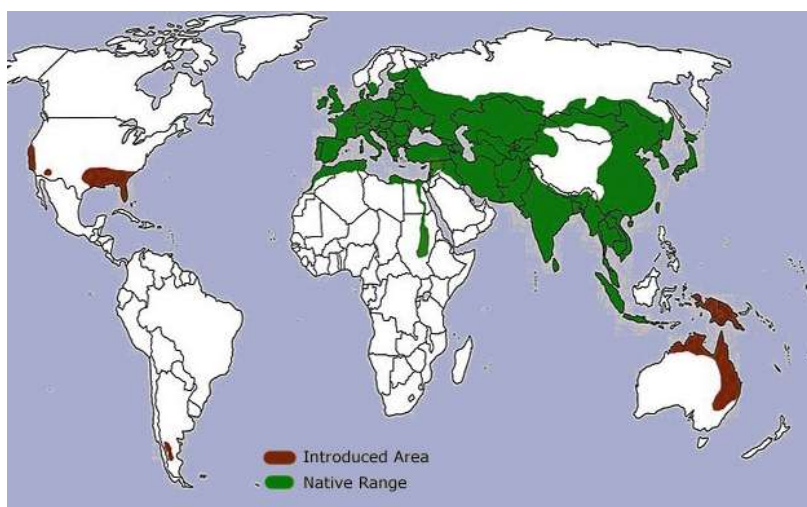
(vir: Krže, 1982, str. 53)

Rastlinska hrana		Živalska hrana	
želod	36,6 %	mrhovina	3,2 %
krompir in okopavine	24,5 %	škodljive žuželke	1,4 %
semena kmetijskih rastlin	16,1 %	ostale žuželke	0,3 %
zelena paša	9,5 %	deževniki	0,3 %
korenine in gomolji	3,5 %	miši in rovke	0,3 %
drevesni plodovi (žir)	1,4 %	dvoživke (žabe)	0,1 %
jagode in sadeži	0,2 %	polži	0,1 %
orlova praprot (korenine)	0,2 %	krti	0,05 %
mah	0,1 %	drugi sesalci	0,01 %
gobe	0,1 %	plazilci	0,02 %
drugo	0,1 %	ptiči (gnezdilci)	0,01 %
/	/	drugo	1,0 %
skupaj	92,4 %	skupaj	6,9 %

2.1.5 ŽIVLJENJSKI PROSTOR IN RAZŠIRJENOST

Divji prašič je avtohtona vrsta stepskih in gozdnatih območij Evrazije in severne Afrike, vse do Japonske na vzhodu. Na severu jih najdemo do 60° zemljepisne širine, na jugu pa vse do Indije in Šrilanke (Lovska zveza Slovenije, 2021). Poseljujejo najrazličnejše habitate, med katerimi najraje izberejo tiste, ki ponujajo visoko kalorično hrano (kot je na primer koruza) in zavetje pred plenilci, vključno z lovci (Massei in Genov, 2014).

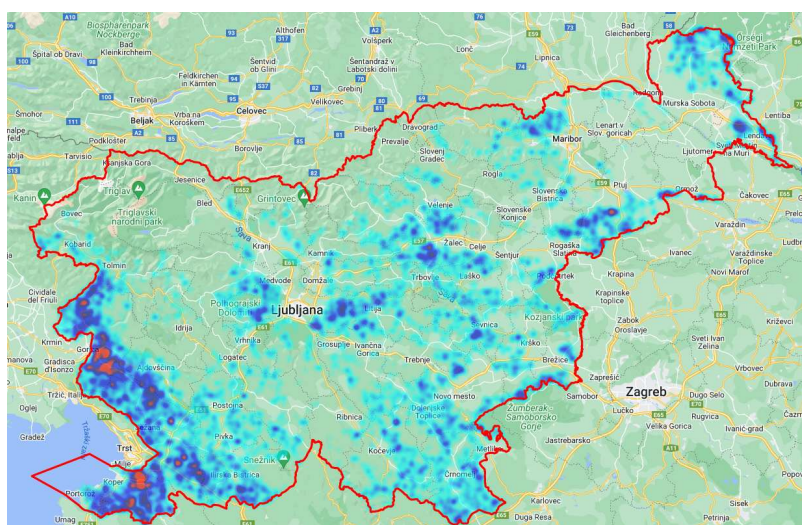
Človek jih je naselil v Severno in Južno Ameriko ter Avstralijo, kjer so se tudi uspešno razširili. Na sliki 3 je prikazana razširjenost divjega prašiča po svetu. Z zeleno so označena območja, kjer je vrsta avtohtona, z rjavo pa območja, kjer jo je naselil človek (Nelson, 2014).

Slika 3: Območja razširjenosti divjega prašiča

(vir: <https://untamedscience.com/biodiversity/wild-boar/>)

V Sloveniji divji prašiči stalno ali občasno poseljujejo celotno ozemlje od obale do gornje gozdne meje. Največje populacijske gostote vrste so v jugozahodi Sloveniji (Primorsko in Zahodnovisokokraško LUO), pogost pa je tudi na Notranjskem, Dolenjskem, v Prekmurju in na Štajerskem (slika 4).

Slika 4: Gostota odvzema divjega prašiča v Sloveniji

(vir: <http://oslis.gozdis.si/odvzemDivjadiVSloveniji>)

2.2 VPLIVI IN EKOSISTEMSKA VLOGA DIVJEGA PRAŠIČA

Divji prašič je pojmovan kot konfliktna vrsta, saj je njegov vpliv velik tako na naravne kot na agrarne ekosisteme. Med najbolj izpostavljene negativne vplive štejemo:

- ❖ prenos bolezni na domače živali in ljudi,
- ❖ trki z vozili,
- ❖ plenjenje mladičev drugih prostoživečih parkljarjev in domačih živali,
- ❖ spreminjanje kemijskih in fizikalnih lastnosti tal,
- ❖ ritine na travinju,
- ❖ uživanje in teptanje poljščin,
- ❖ zmanjševanje regeneracijskih sposobnosti gozda,
- ❖ prehranjevanje z ekosistemsko pomembnimi plodovi ter redkimi vrstami.

Ne glede na našete vplive je divji prašič v gozdovih srednje Evrope domorodna vrsta, ki ima kot ena ključnih vrst pomembno ekosistemsko vlogo (Pokorny in Jelenko, 2013).

Vpliv na razvoj in značilnost tal

Divji prašiči z ritjem vnesejo listni odpad v tla, kar pospešuje dekompozicijo organskih snovi in prispeva k zadrževanju vlage v tleh. To ima pozitiven vpliv predvsem na ilovnatih tleh, kjer spodbudi kalitev semen, rast rastlin ter pozitivno vpliva na talno živalstvo.

Intenzivno ritje divjih prašičev v kopenskih ekosistemih kot lokalizirana motnja, ki marsikje po svoji vlogi nadomešča naravne požare, ustvarja bolj mozaične habitate. Ker takšni habitati vsebujejo več različnih niš, lahko trdimo, da ritje praviloma večja heterogenost habitatov in izboljša biotsko pestrost celotne krajine (Pokorny in Jelenko, 2013).

Vpliv na rastlinstvo

Divji prašiči lahko imajo velik in pomemben vpliv na dinamiko in pestrost vegetacije, kar je posledica njihovih aktivnosti, še zlasti prehranjevanja s plodovi, semeni in drugimi nadzemnimi deli rastlin, ritja oziroma prehranjevanja s podzemnimi deli rastlin ter poškodb le-teh zaradi ritja za talnimi živalmi in prenašanja semen (zoohorije).

V prehrani divjega prašiča rastline predstavljajo večinski delež. Ker niso prežvekovalci, imajo le omejeno sposobnost presnove z vlakninami bogate hrane, zato v njihovi prehrani prevladujejo rastlinski deli, ki so lahko prebavljivi in hranilni. Ker praviloma uničijo večino zaužitih semen različnih rastlinskih vrst, pomembno vplivajo na vrstno sestavo rastlinstva in sukcesijo rastlinskih vrst.

Čeprav ritje v večini primerov zmanjšuje vrstno raznolikost in številčnost rastlinskih vrst, pa v vrstno revnih združbah izrazito povečuje vrstno raznolikost in bogastvo. Pozitivna posledica ritja je tudi kroženje hranilnih snovi v tleh, kar pospešuje rast rastlin, predvsem dreves v gozdovih. Divji prašiči imajo pomembno vlogo tudi pri pomlajevanju gozdov, saj z ritjem odstranijo konkurenčno vegetacijo drevesnim sadikam.

Na kopnem je divji prašič eden najpomembnejši prenašalcev rastlinskih semen, kar je posledica velike količine zaužite hrane, različnih zaužitih vrst, telesnih značilnosti (gosta ščetinasta dlaka in nizko telo) in velikih območij aktivnosti (sezonske selitve in disperzija). Semena prenašajo na dva načina, in sicer s prehranjevanjem in iztrebljanjem (t. i. endozoohorija) ter na površini telesa, predvsem na dlaki in/ali parkljih (epizoohorija) (Pokorny in Jelenko, 2013).

2.3 KMETIJSTVO IN DIVJAD

Življenjsko okolje divjadi v Sloveniji, z izjemo v visokogorju, je vezano na kmetijske obdelovalne površine. Kakovost in razpoložljivost življenjskega prostora divjadi sta neposredno odvisni od kmetijskih aktivnosti. V zadnjih desetletjih so v okolju nastale velike spremembe zaradi prehoda iz klasičnega načina kmetovanja v intenzivno kmetijsko proizvodnjo. Monokulturna krajina je v veliki meri nastala tam, kjer so nekoč bile klasične kmetije. Tudi pospešena urbanizacija ravnin je terjala davek v obliki nekvalitetnih kmetijskih zemljišč, ki jih je bilo treba nadomestiti. Nove obdelovalne površine nastajajo na slabših zemljiščih z izsuševanjem močvirij, regulacijami vodotokov, z namakanjem in podobnim. Takšni ukrepi pomenijo negativne spremembe v življenjskem prostoru divjadi in drugih prostoživečih živali. Klasično kmetijstvo pa je za divjad, sploh poljsko, veliko ugodnejše. V današnjem času populacije generalistov, med katere uvrščamo tudi divjega prašiča, naraščajo, medtem ko populacije vrst, ki jih štejemo med specialiste, upadajo (Kolar, 1999).

2.3.1 ŠKODA, KI JO POVZROČA DIVJI PRAŠIČ

Glede povzročanja škode v kmetijstvu uvrščamo divje prašiče na prvo mesto med divjadjo v Sloveniji. Ko iščejo žuželke in korenine, z ritjem povzročajo škodo na travnikih. Med iskanjem gomoljev in zrnja prerijejo tudi ozimna žita, ki so posejana na poljih, kjer sta pred tem rasla koruza ali krompir. Škodo povzročijo takoj po sejanju krompirja in koruze, na krompirju pa tudi pozneje, ko se začnejo oblikovati novi gomolji. Pri koruzi povzročijo največ škode, ko je ta še mlečna, pri tem pa pomendrajajo več mladih rastlin, kot pojedjo storžev, ki pa jih ne objedajo od vrha, kot to počne jelenjad. Pasejo se tudi po travnikih in ozimnah, vendar s tem ne povzročajo občutnih škod (Černe, 2004).

Raziskava škodnih primerov za celotno Slovenijo v obdobju med leti 2000 in 2008 je pokazala, da je bilo v tem času prijavljenih 22.942 škodnih primerov zaradi aktivnosti divjih prašičev. Ocena škode je skupno znašala več kot 2.436.000 evrov. Analiza je pokazala, da je bila škoda odvisna od gostote odvzema, gostote krmišč in dolžine gozdnega roba v lovišču (Krašna, 2013).

V obdobju med leti 2008 in 2018 je v Sloveniji divji prašič na nelovnih površinah povzročil največ škode ob prehranjevanju s kmetijskimi pridelki, predvsem s koruzo in krompirjem (39 % vseh škodnih dogodkov). V 31 % dogodkov je škoda nastala zaradi ritja travinja, v 17 % je nastala na sadnem drevju in v 10 % na grozdju. V dveh primerih je nastala škoda tudi na domačih živalih: v enem je bila poškodovana domača raca, v drugem pa pes (Bužan in sod., 2020).

V letnem poročilu Lovske zveze Slovenije za leto 2022 je zabeleženo, da je bilo v Sloveniji tedaj odvzetih 13.286 divjih prašičev, od tega jih je bilo odstreljenih 13.121. Prijavljenih je bilo 1186 škodnih primerov in za nastalo škodo povrnjenih 352.500 evrov (Nasj, 2023).

Čeprav je odstrel najučinkovitejša metoda zmanjševanja populacije in posledično zmanjšanja škodnih primerov, lahko škodo zmanjšamo tudi z drugimi metodami, kot so razna odvrtačala, ograjevanje obdelovalnih površin in travnikov ter urejanje krmnih njiv (Krašna, 2013).

2.3.2 PREPREČEVANJE ŠKOD

Načinov preprečevanja škod od divjega prašiča in druge divjadi je več, delimo pa jih na biološke in tehnične metode. Tehnične metode se izvajajo s strani kmetov in lastnikov gozdov, biološke metode pa načeloma izvajajo lovci (Portal GOV, 2023).

2.3.2.1 Biološke metode

Biološke metode preprečevanja škode odvrtačajo živali od kulturnih rastlin, ne da bi opazno ali invazivno posegale v prostor. Namen teh je vzpostavitev površin s krmnimi rastlinami, ki živali privabijo v času rasti poljščin. Gre za plodonosna drevesa, krmne njive in pašnike, ki nimajo trenutnega gospodarskega pomena glede na kmetijsko dejavnost ter predstavljajo prostoživečim živalim nemoteč prostor, ki je odmaknjen od intenzivne kmetijske dejavnosti. Obstajajo tudi različna sredstva, ki divjad odganjajo od ogroženih kmetijskih površin, kot so kemična odvrtačala (Bernik, 2020).

Rezultati bioloških metod zavarovanja kmetijskih in tudi gozdnih površin se kažejo šele po daljši dobi pravilnega izvajanja. Najpomembnejši biološki ukrepi, s katerimi dolgoročno vplivamo na zmanjšanje škode v gozdarstvu in kmetijstvu, so (Černe, 2004):

- ❖ urejanje grmišč,
- ❖ izboljšanje in ohranjanje prehranjevalne možnosti za rastlinojedo divjad,
- ❖ sajenje in ohranjanje plodonosnega drevja,
- ❖ krmne njive in pašniki, namenjeni divjadi,
- ❖ umik njivskih površin iz gozdov in od njihovega roba,
- ❖ dopolnilno krmljenje,
- ❖ zagotavljanje miru divjadi,
- ❖ primerna številčnost in demografska sestava divjadi.

S takšnimi biološkimi ukrepi v prvi vrsti odpravljamo vzroke nastanka škode in tako trajno vplivamo na preprečevanje le-te.

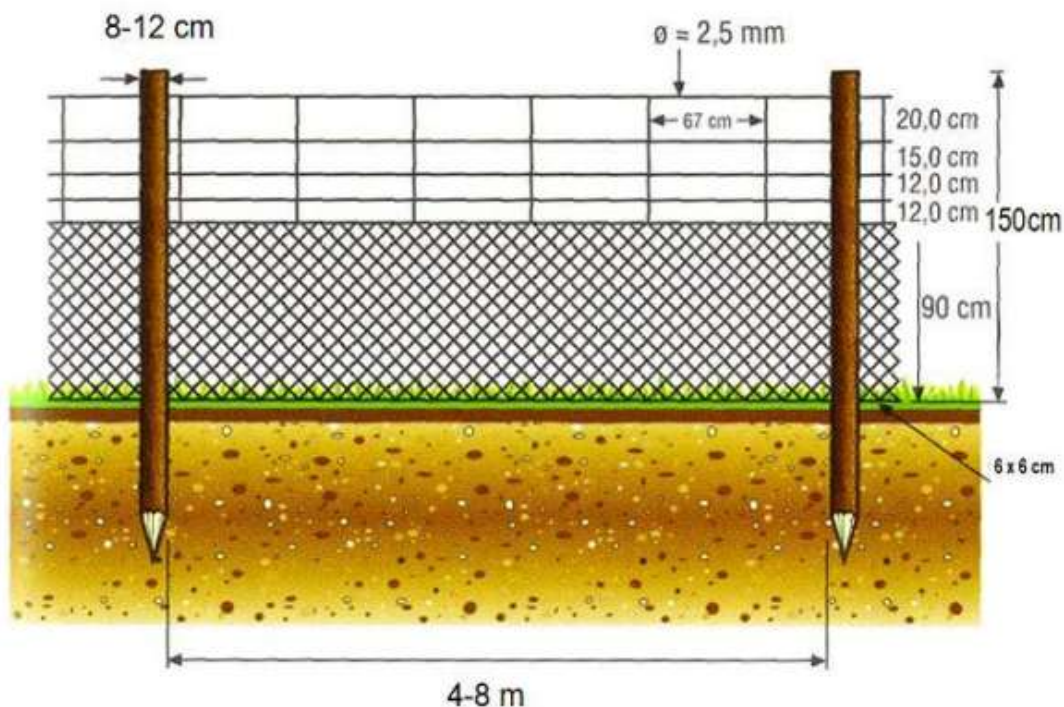
2.3.2.2 Tehnične metode

Namen tehničnih varoval/odvrtačal je, da živalim fizično preprečijo dostop do gojenih rastlin. Sestavljeni so lahko iz preprostih elementov, kot so barvni trakovi in svetleče ali svetlobne oznake, ki pa se jih živali hitro privadijo, zato imajo le kratkotrajni učinek. Učinkovitejša tehnična varovala so fizično postavljene ograje in ograje pod električno napetostjo (Bernik, 2020).

Mehanična zaščitna sredstva

Mehanična zaščita je ena najstarejših oblik varovanja domačih živali in kmetijskih kulturnih rastlin pred divjadjo. Mednje štejemo zidane, lesene, žične in betonske ograje, plotove in podobno. Čeprav so zelo učinkovite, je postavljanje zahtevno in drago, zato so večinoma namenjene le manjšim površinam (vrtovom in sadovnjakom). Za ograditev kmetijskih površin se uporabljajo žične ograje, ki so različnih izvedb. Z njimi lahko ogradimo njive, drevesnice, sadovnjake, večje njivske komplekse in gozdne robove, ki mejijo na polja. Glede na vrsto divjadi so ograje namenjene zavarovanju pred srnjadjo (*Capreolus capreolus*), jelenjadjo (*Cervus elaphus*), divjimi prašiči in poljskimi zajci (*Lepus europaeus*), poznamo pa tudi kombinirane ograje (slika 5).

Ograda za zaščito pred divjim prašičem mora segati v višino približno enega metra, narejena pa mora biti iz žičnega pletiva z zankami v velikosti do največ osemkrat osem centimetrov (Černe, 2004).

Slika 5: Kombinirana ograda

(vir: Černe, 2004)

Vizualna zaščitna sredstva

Strašila spadajo med najstarejše oblike zavarovanja kmetijskih površin pred škodami divjadi. Še danes so pogosta praksa zaščite v obliki slamnatih mož, čeprav je njihova učinkovitost majhna. Delujejo le nekaj časa, saj se divjad nanje navadi. Z oblačenjem strašil v ponošena človeška oblačila povečamo učinek, saj se divjad boji človeškega vonja. Prav tako je učinek večji, če vsake toliko strašilo prestavimo in ga uporabljamo samo v času, ko so možnosti nastajanja škode največje (prav tam).

Kurjenje ognja in svetlobna odvrtačala

Kurjenje ognja je najstarejša svetlobna zaščita pred divjadjo. Čeprav je ta metoda še vedno zanesljiva in učinkovita, ima kar nekaj pomanjkljivosti, saj je treba poskrbeti za preprečevanje širjenja ognja, kar zahteva neprestano človekovo prisotnost. Vsak dan po sončnem zahodu je treba zakuriti ogenj, ki s svetlobo in dimom odganja divjad. V primeru prekinitve postopka se divjad kmalu vrne na kmetijsko površino (Bernik, 2020).

Poleg ognja se lahko za svetlobno zaščito uporabljajo razni svetleči predmeti, npr. staniolni trakovi in svetleča pločevina. Sodobnejša svetlobna sredstva so električna svetila, ki se prižigajo in ugašajo v določenih časovnih intervalih. Taka svetlobna sredstva so učinkovita le toliko časa, dokler se jih divjad ne navadi, zato je priporočljivo, da se uporabljajo le v najbolj kritičnem obdobju. Svetila se pogosto uporabljajo hkrati z zvočnimi odvrtačali (Černe, 2004).

Akustična (zvočna) odvrtačala

Že od nekdaj so ljudje odganjali divjad s polj in njiv z ropotom in vpitjem, iz česar se je razvil klopotec, ki pa se v današnjem času uporablja zgolj kot okras in zanimivost. Uspešnejša rešitev je privezovanje pločevink na način, da že ob manjšem vetru povzročajo ropot. Vendar so v obdobju brezvetrja tudi pločevinke neučinkovite rešitve, zato se pogosto uporabljajo v kombinaciji s svetlobnimi odvrtačali (Černe, 2004).

Sodobnejša metoda zvočnega odvrtačanja je uporaba akustične naprave, ki je sestavljena iz dveh akumulatorskih baterij in zvočnikov. Postavljena mora biti na različnih lokacijah, in sicer z izmeničnim vklopom in različnimi intervali zvoka. S pomočjo senzorja jo vklopimo, ko zaide sonce, in izklopimo ob sončnem vzhodu. Na razdalji enega kilometra lahko izmerimo zvok v jakosti 55 decibelov. V koruznem posevku jo kot preventivo pred odvrtačanjem divjadi uporabljamo po setvi in v mlečnosti koruze. Pomanjkljivost te metode je, da morajo biti zaščitene vse njive na varovanem območju, v nasprotnem primeru se živali premaknejo na nezavarovane kmetijske površine (Bernik, 2020).

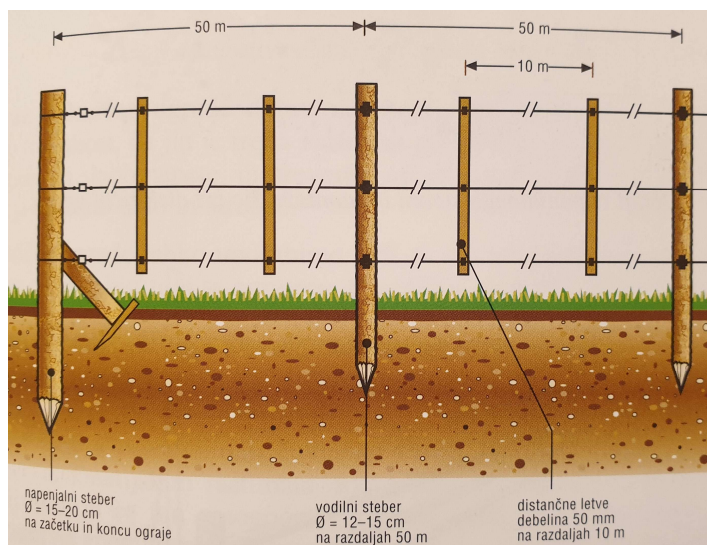
Kemična zaščitna sredstva

Namen sodobnih industrijsko izdelanih kemičnih sredstev je, da z neprijetnim vonjem in okusom odvrtačajo divjad od kulturnih rastlin. Ker se divjad hitro navadi na smrad, lahko na tak način za kratek čas zavarujemo manj ogrožene posevke (Černe, 2004).

Preprečevalni učinek imajo tudi nekateri herbicidi in insekticidi, saj so marsikje opazili, da se divji prašiči niso lotili škropljenih njiv, posejanih s krompirjem in koruzo. Med uspešno kemično zaščito na osnovi neprijetnih vonjav lahko štejemo tudi obešanje preznojenih oblačil in obutve, ki je učinkovito predvsem na manjših njivah v bližini hiš, ter polaganje umazane ovčje volne ob robovih njiv (prav tam).

Električne ograde

Po drugi svetovni vojni so se začele pojavljati električne ograde preprečevanja škod od divjadi. Vrsto let je bila njihova učinkovitost majhna, saj so jih uporabljali na enak način kot pri paši živine. Posevke so varovali z eno samo žico, ki so jo napeljali v višini približno enega metra od tal. Divjad je tako žico preskakovala ali pa jo pretrgala. V današnjem času so razviti popolnejši sistemi (slika 6), električne ograde pa lahko štejemo med najučinkovitejša sredstva preprečevanja škod od divjadi (Černe, 2004; Enetwild in sod., 2024).

Slika 6: Električna ograda

(vir: Černe, 2004)

Kot učinkovit sistem so se izkazale predvsem nihajne ograde, ki so sestavljene na način, da so na začetku in koncu postavljeni močni napenjalni stebri, med njimi pa so v razdaljah do petdeset metrov nosilni stebri, med katerimi so v razmahu do desetih metrov distančne letve (slika 6). Napenjalci žice omogočajo, da je pocinkana žica širine 3,1 milimetra dobro napeta. Ker je gibljiva, zdrži tudi nalete divjadi. Ograda, ki prepričuje prehod jelenjadi, mora biti sestavljena iz šestih žic, za preprečevanje prehoda divjega prašiča pa iz treh (Černe, 2004).

Na poljih korus ali drugih ogroženih poljščin, ki so večja od desetih hektarov, so kljub električni ogradi potrebni dodatni varovalni ukrepi. Za večje površine je potrebna večja dolžina električne ograde, s čimer pa se povečuje možnost prekinitve električnega toka. Ob nerednih pregledih delovanja električnega toka se divji prašiči kmalu vrnejo na koruzne njive (Bernik, 2020).

2.4 ODNOS LJUDI DO ŽIVALI

Nerazdružljiva povezanost med človekom in živalmi obstaja že od nekdaj. Vse do danes so različne interakcije z živalmi človeku neposredno zagotavljale preživetje in nadaljnji razvoj. Na podlagi lestvice vrednot, ki jih večina posameznikov zagovarja, lahko z vidika človekovega odnosa do živali le-te v grobem razdelimo v štiri skupine: rejne, divje (prostoživeče), laboratorijske in hišne živali oziroma hišne ljubljence (Gabor, 2023).

Izvorna in najbolj vrstno pestra skupina so prostoživeče živali. Čeprav so nekoč človeku predstavljale vir preživetja, jih v današnjem času večina vidi predvsem kot breme, ne glede na to, da so to ključna skupina ohranjanja stabilnega ekosistema. Odnos človeka do prostoživečih živali je specifičen, saj so nekatere vrste (predvsem konfliktna) deležne večje pozornosti kot druge. Gospodarsko pomembnejše vrste spremljamo in jih reguliramo, medtem ko za določene niti ne vemo, da obstajajo. Zaradi vse večjega posega v okolje nekaterim vrstam grozi izumrtje, vendar se tudi pri varovanju in zaščiti ogroženih vrst posveča več pozornosti tistim, ki so človeku bližje (prav tam).

2.4.1 ODNOS LJUDI DO DIVJIH PRAŠIČEV

V zadnjih letih se po vsem svetu poroča o konfliktih med ljudmi in prostoživečimi živalmi, še posebej pa o konfliktih z divjimi prašiči. Nasprotja med ohranjanjem živalskih vrst in interesi ljudi so vedno večja, odnos prebivalstva do prostoživečih živali pa tako postaja vse pomembnejši element naravovarstvenega delovanja. V nadaljevanju predstavljamo nekaj ključnih ugotovitev iz raziskave odnosa prebivalcev do divjih prašičev, ki so jo v letih 2009/10 z intervjuvanjem lokalnih prebivalcev izvedli v naravnem rezervatu Taohongling v provinci Jiangxi na Kitajskem (Li in sod., 2010).

Namen raziskave je bil ugotoviti, kako socialno-demografski in fizični dejavniki vplivajo na odnos ljudi do divjih prašičev. Spol, vrsta prebivališča, vrsta energetskih virov, pogostost srečevanja z divjimi prašiči, površina kmetijskih zemljišč, stopnja ozaveščenosti o varstvu živali in stopnja škode, ki jo je divji prašič povzročil, so bili vhodni podatki. Rezultati so pokazali, da kar 92,8 % anketirancev meni, da divji prašič nima nobene vrednosti; edini dejavnik, ki pozitivno vpliva na mnenje o vrednosti divjega prašiča, je ozaveščenost o pomenu varovanja živali.

Na vprašanje, kako bi si želeli, da bi se spreminjala populacija divjega prašiča, je 29,7 % anketirancev izbralo iztrebitev, večina (70,3 %) pa si je želela, da je populacija pod nadzorom oziroma omejena. Anketiranci, ozaveščeni o varstvu živali, in tisti, ki ne živijo od kmetijstva, menijo, da mora biti populacija pod nadzorom, a dopuščajo njen obstoj. Med tako mislečimi je več priseljencev kot domačinov, kar so avtorji pripisali dejstvu, da priseljenci pogosto prihajajo iz revnejših območij in so posledično zadovoljnejši z življenjskimi razmerami kot domačini; priseljenci zato lažje sprejmejo povzročeno škodo. Takšnega mnenja so bili tudi kmetje, ki imajo v lasti manj kmetijskih površin, in sicer tako tisti, ki so opazili, da škoda po divjem prašiču upada, kot tisti, ki so utrpeli le manjšo škodo. Odnos prebivalcev, ki za kurjavo uporabljajo zgolj les in se pogosteje srečajo z divjimi prašiči, pa je do vrste bolj negativen.

Kljub temu je na vprašanje, ali bi ubili divjega prašiča, če bi ta ogrožal njihove interese, le 13,4 % anketirancev izbralo pritrdilni odgovor; med njimi so bili tisti, ki za kurjavo uporabljajo les, imajo nižjo izobrazbo, prihajajo s podeželja in so ženskega spola, saj naj bi ženske imele večji strah pred divjimi živalmi kot moški. Nadaljnja analiza je pokazala, da so tudi pretekla srečanja z divjimi prašiči in nekateri drugi dejavniki, ki vplivajo na verjetnost srečanja s to vrsto (vrsta kurjave in površina spremenjenih kmetijskih zemljišč) pomembni dejavniki, ki vplivajo na odločitev, ali bi ljudje ubili divjega prašiča, če bi bili ogroženi njihovi interesi.

3 MATERIAL IN METODE DE LA

Praktični del naloge je sestavljen iz dveh delov, in sicer: (i) prostorskega evidentiranja škodnih dogodkov (s poudarkom na ritinah) v lovišču Jamnica; (ii) anketiranja večjega števila anketirancev z namenom pridobiti podatke o uporabi in preteklih izkušnjah z učinkovitostjo uporabljenih odvračalnih sredstev ter o odnosu prebivalcev Slovenije do divjega prašiča.

3.1 EVIDENTIRANJE ŠKOD (RITIN) V LOVIŠČU JAMNICA

V izbranem lovišču Jamnica (Koroška; Pohorsko LUO) smo neposredno na terenu ugotavljali, kje je bila povzročena škoda po divjih prašičih na travinju (ritje), pri čemer smo si pomagali z aplikacijami o prostorskih podatkih (Sunnto, Google Maps, OSLIS). Nameravali smo popisati vse lokacije ritin, ki so v omenjenem lovišču nastale jeseni 2023 in podrobneje analizirati vplivne dejavnike (oddaljenost od gozdnega roba, intenziteta košnje itd.). Vendar je bilo v proučevanem obdobju ritje divjih prašičev zabeleženo le enkrat, zato podrobnejših analiz nismo mogli narediti.

Lovišče Jamnica je pretežno na območju občine Prevalje in v manjšem delu na območju občine Ravne na Koroškem. Glavne vrste divjadi so srnjad, severni gams (*Rupicapra rupicapra*), jelenjad, divji prašič in poljski zajec (Rotar, 2006). Skupna površina lovišča meri 5850 hektarov, od tega je 348 ha nelovne površine in 3617 gozdov (ZGS, 2023).

Slika 7: Karta lovišč Pohorskega LUO.

(Vir:http://www.zgs.si/fileadmin/zgs/main/img/CE/lovstvo/Dolgorocni_nac_za_LUO_2007-2016/Dolgorocni_nactr_za_06_Pohorsko_LUO.pdf)

3.2 ANKETIRANJE

Za anketiranje smo uporabili dva anketna vprašalnika, ki sta v prilogi A in v prilogi B. Vprašalnik A je bil namenjen izključno poljedelcem in kmetom z različnih območij Slovenije ter je sestavljen iz dveh sklopov vprašanj. V prvem sklopu smo želeli izvedeti, kakšne izkušnje imajo kmetje s škodo, ki jo povzročajo divji prašiči na njihovih površinah, na kakšne načine jo preprečujejo in koliko so ti ukrepi učinkoviti. Vprašanja iz drugega sklopa se nanašajo na ritje na traviščih, kjer nas je zanimalo predvsem, kdaj se škoda na travnikih najpogosteje pojavlja in kako kmetje svoje travinje upravljajo. Prvi sklop je sestavljen iz sedmih vprašanj odprtega tipa in osmih vprašanj zaprtega tipa, drugi sklop sestavlja enajst vprašanj zaprtega tipa, od teh pa se zadnja štiri nanašajo na podatke anketirancev (spol, starost, območje bivanja in izobrazba). Anketiranje smo izvajali v živo na terenu v različnih regijah Slovenije (savinjska, koroška, podravska in obalno-kraška regija, tj. Kamniško-Savinjsko, Pohorsko in Primorsko LUO). Do 1. 7. 2024 je vprašalnik A izpolnilo 33 naključno izbranih anketirancev.

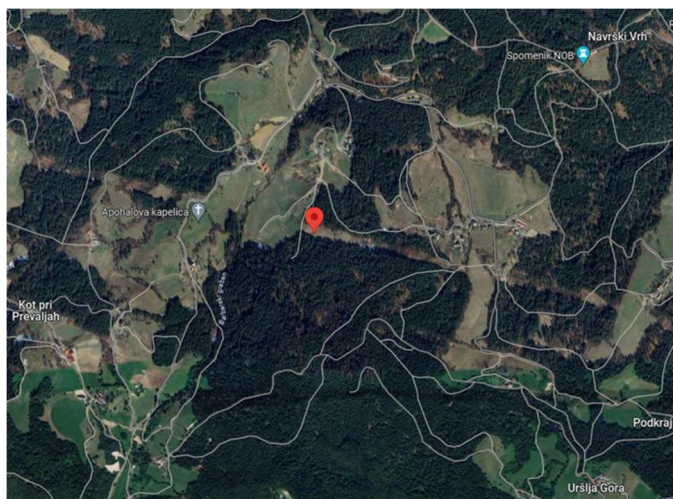
Vprašalnik B je bil namenjen splošni javnosti, sestavlja pa ga osemnajst vprašanj zaprtega tipa in dve vprašanji odprtega tipa. Anketirali smo osebe različnega spola, starosti, območja bivanja in stopnje izobrazbe, povezavo do vprašalnika pa smo pošiljali po principu snežne kepe. Večina anketirancev je na ta anketni vprašalnik odgovorila na daljavo preko spletne povezave, nekaj odgovorov smo dobili tudi od kmetov in poljedelcev s terena. Namen te ankete je bil izvedeti, kakšen je odnos prebivalcev do divjih prašičev in sobivanja z njimi. Do 1. 7. 2024 je vprašalnik B izpolnilo 100 anketirancev.

Anketna vprašalnika sta bila pripravljena z urejevalnikom besedila Microsoft Word, za boljšo preglednost podatkov pa smo nato s pomočjo aplikacije 1KA izdelali še spletno verzijo obeh anket. Oba vprašalnika sta anonimna. Anketiranje smo izvajali od 30. 5. 2024 do vključno 1. 7. 2024. Oba vprašalnika sta nastala v sodelovanju z raziskovalci Ciljnega raziskovalnega projekta (CRP) Ritje divjih prašičev: vzroki, posledice in možnosti za zmanjšanje škod ter konfliktov.

4 REZULTATI IN RAZPRAVA

4.1 BELEŽENJE RITIN V LOVIŠČU JAMNICA

V jesenskem obdobju 2023 smo v lovišču Jamnica zabeležili eno ritino, in sicer v naselju Kot pri Prevaljah. Ritina je bila na travinju oziroma na jasi pod daljnovidno električno napeljavo pri kmetiji Šibovnik in je merila približno 0,5 ar - a (slika 7).

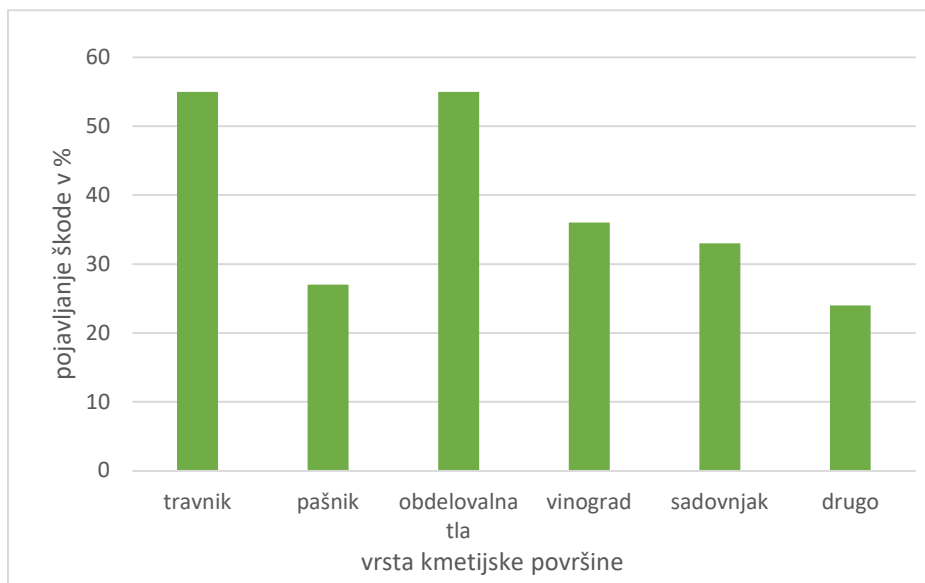
Slika 8: Mikrolokacija ritine v lovišču Jamnica, jesen 2023

(vir: <https://www.google.com/maps/place/>; 3.1. 2024)

4.2 ANKETA A: ŠKODE PO DIVJEM PRAŠIČU NA KMETIJSKIH POVRŠINAH

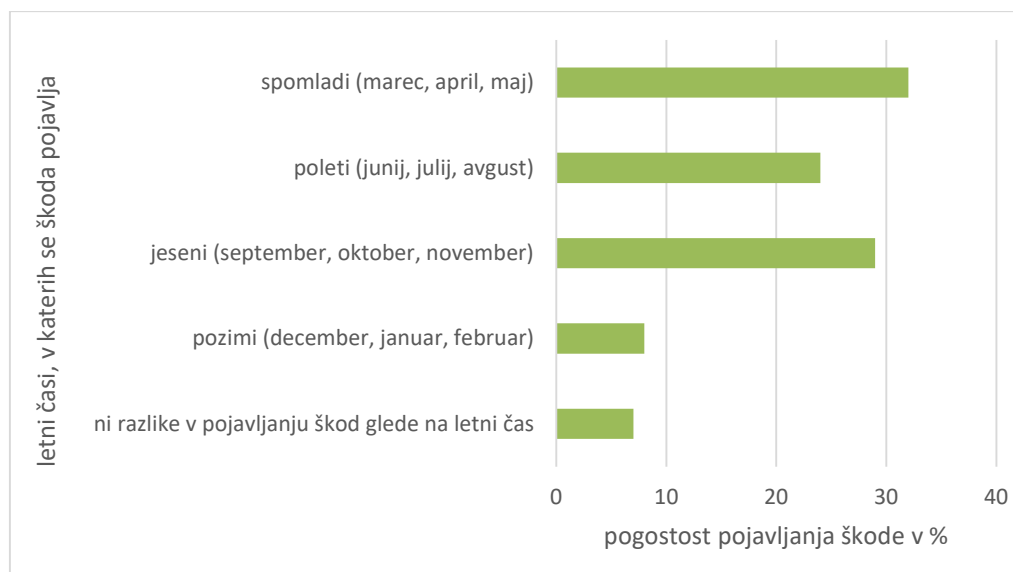
Na anketo je odgovorilo 33 anketirancev, od teh jih je 29 (88 %) že utrpelo škodo od divjih prašičev, štirje (13 %) anketiranci pa škode niso utrpeli, zato niso odgovarjali na nadaljnja vprašanja. Od tistih, ki so škodo utrpeli, je bilo dvajset (71 %) moških in osem (29 %) žensk. Večina anketirancev živi na podeželju (17; 61 %) in na vasi (9; 32 %) ter dva (7 %) v predmestju. Največ anketirancev (10; 36 %) spada v starostno skupino od 40 do 59 let, sledi skupina nad 60 let (9; 32 %) ter nato od 20 do 39 let (8; 29 %), en anketiranec pa je spadal v skupino mlajših od devetnajst let. Osemnajst (64 %) anketirancev ima opravljeno poklicno ali srednjo šolo, štirje (14 %) višjo ali strokovno, trije (11 %) imajo univerzitetno izobrazbo, dva (7 %) magisterij ali doktorat in eden (4 %) osnovno šolo. En anketiranec (4 %) ni navedel starosti, spola, izobrazbe in območja bivanja.

Na travnikih je utrpelo škodo osemnajst (55 %) anketirancev, prav tako na obdelovalnih tleh. Na travnikih je prihajalo do ritja travne ruše, na obdelovalnih tleh pa so divji prašiči povzročali škodo z ritjem, teptanjem in prehranjevanjem s pridelki (krompirjem in koruzo). V 36 % (12) je bila povzročena škoda v vinogradih (ritje, poškodovanje trte, uničevanje mladik in prehranjevanje z grozdem); 33 % (11) anketirancev je navedlo škodo v sadovnjakih (uničevanje sadik z ritjem, prehranjevanje s sadeži in lomljenje vej na sadnih drevesih); 27 % (9) anketirancev pa je navedlo, da je bila škoda povzročena na pašnikih, kjer je prihajalo do ritja travne ruše. Pri 24 % (8) anketirancev je prihajalo tudi do drugih vrst škod – ritje po gozdnih tleh, ritje po kompostu, uničevanje mladik oljk, ritje v oljčnikih in prehranjevanje z vrtninami (slika 8).

Slika 9: Delež škod na kmetijskih površinah, kot so jih poročali anketiranci

Po navedbah anketirancev se škode na njihovih kmetijskih površinah najpogosteje pojavljajo pomladi (32 %), jeseni (29 %) in poleti (24 %), nekaj anketirancev pa je navedlo, da se škode pri njih pogosto pojavljajo tudi v zimskem času (8 %). 7 % anketirancev meni, da ni razlik v pojavljanju škod glede na letni čas (slika 9).

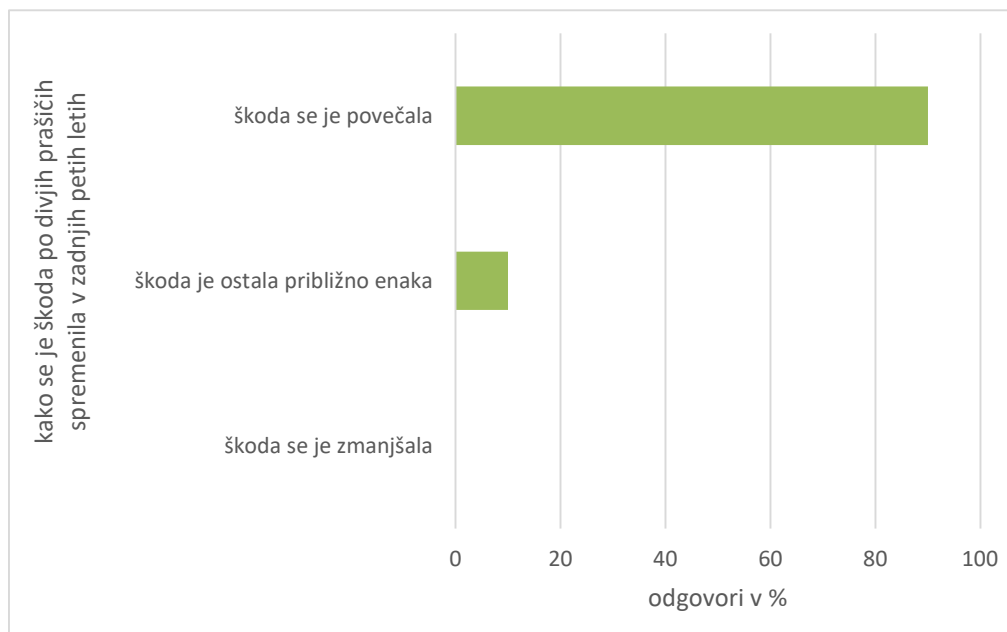

Slika 10: Pogostost pojavljanja škode pri anketirancih glede na letni čas

Pri večini anketirancev (27; 93 %) je bila škoda največkrat povzročena ponoči, v dveh primerih (7 %) pa zvečer.

Oddaljenost od gozdnega roba do mesta, kjer se škode najpogosteje pojavljajo, je 30 % (10) anketirancev ocenilo na več kot 300 metrov, 24 % (8) na od 100 do 200 metrov, 21 % (7) na od 200 do 300 metrov ter 12 % (4) na manj kot 100 metrov.

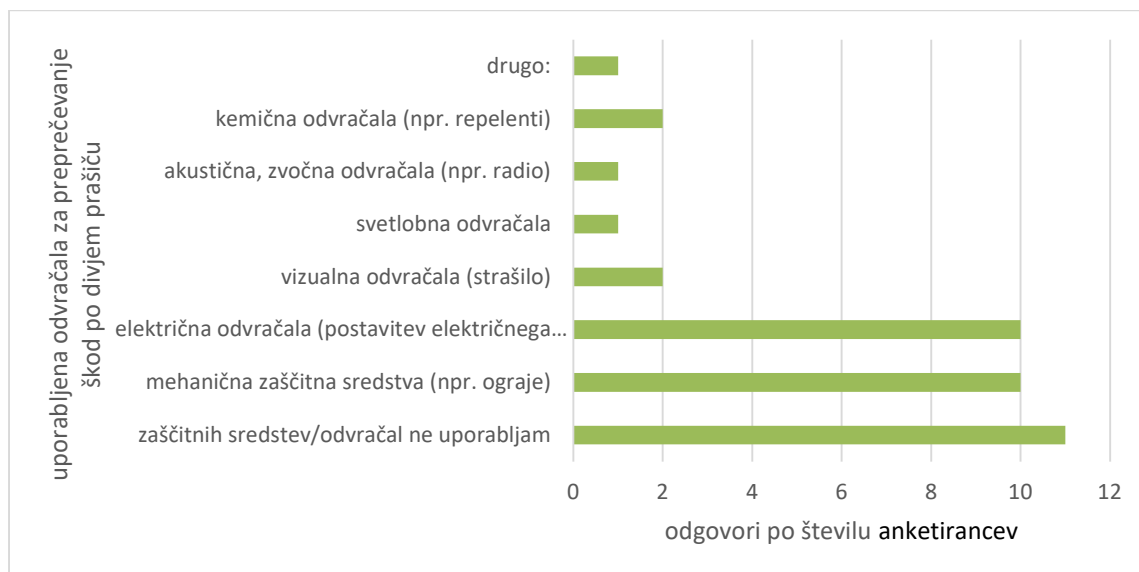
V 90 % (26) so anketiranci podali odgovor, da se je škoda v zadnjih petih letih pri njih povečala, trije (10 %) so odgovorili, da je škoda ostala približno enaka, nihče od anketirancev pa ni ocenil, da se je škoda zmanjšala (slika 10).

Slika 11: Mnenje anketirancev o spremembi škode po divjih prašičih v zadnjih petih letih

Kar 41 % (12) anketirancev je izbralo odgovor, da se je škoda povečala za 30–60 %, 17 % (5) je izbralo odgovor, da se je škoda povečala za 60–90 %, povečanje škod za 0–30 % pa je poročalo 21 % (6) anketirancev, prav toliko jih je izbralo odgovor o povečanju škod za 90 % ali več.

Za preprečevanje škod po divjem prašiču enajst anketirancev ne uporablja nobenih zaščitnih sredstev, deset jih uporablja mehanična zaščitna sredstva, prav toliko jih tudi uporablja električna odvrtačala (postavitev električnega pastirja). Vizualna odvrtačala uporabljata dva, prav toliko jih uporablja kemična odvrtačala. En anketiranec je navedel, da uporablja akustična odvrtačala, eden pa svetlobna (slika 11).

Slika 12: Uporaba odvrtačal na kmetijskih površinah v lasti anketirancev

Lastnosti uporabljenih odvrtačal

V preglednici 3 so prikazane lastnosti posameznih mrežnih ograj, kot so jih uporabljali anketiranci. Postavljene mrežne ograje so v višino merile od 100 do 200 centimetrov, velikosti mrežnih očes so bile različne, od 4 x 4 cm do 25 x 25 cm, večina (8; 67 %) je navedla, da so bile ograje kovinske. V petih primerih (45,5 %) je bila ograja vkopana, prav toliko je bilo nevkopanih ograj, v enem primeru (9 %) je anketiranec navedel, da je bila ograja v tla delno vkopana.

Preglednica 3: Lastnosti uporabljenih mrežnih ograj po navedbah anketirancev

Višina ograje (cm)	Velikost mrežnega očesa (cm)	Material	Vkopanost v tla (da/ne)
100	25	kovina	da
120	10	kovina	da
100	4	kovina	da
120	4	žica	ne
150	5 x 5	kovina	delno
180	10 x 10	plastika	ne
200	5	kovina	da
150	10 x 10	kovina	ne
200	10	kovina	da
130	10	plastificirana žica	ne
120	/	kovina	ne
100	/	/	/

V preglednici 4 so prikazane lastnosti uporabljenih električnih odvrtačal oziroma električnih pastirjev. V višino so električne ograje segale od 40 do 200 cm, na njih so bile od dve do pet žic, med katerimi je bila razdalja od 20 do 30 cm, razdalje med tlemi in najnižjo žico pa so bile od 10 do 60 cm. Vzdrževanje električnih ograj lastniki opravljajo različno pogosto: dnevno, vsak drugi dan, tedensko, vsakih 14 ali 20 dni.

Preglednica 4: Lastnosti uporabljenih električnih ograj po navedbah anketirancev

Višina ograje (cm)	Število žic na električnem pastirju	Razdalja med tlemi in najnižjo žico (cm)	Razdalja med žicami (cm)	Podatki o moči ograje (V, kW, J)	Pogostost vzdrževanja ograje
100	3	25	20	230 V	tedensko
150	4	10	30	90 V	dnevno
do 180	5	10	30	12 kW	dnevno preverjanje, čiščenje na 14 dni
200	2	30	30	3 kW	3-krat tedensko
100	4	20	20	/	vsak drugi dan
40	2	20	20	/	na dva dni
80	2	25	30	7–8 J	vsakih nekaj dni
130	4	10	30	/	dnevno
120	3 ali 4	10	30	/	dnevno
90	3	30	30	220 V	na 20 dni
90	2	60	30	220 V	na 14 dni

Eden od anketirancev je navedel, da za odvrčanje divjadi uporablja zvočnik, ki predvaja zvok oglašanja krokarja. Glasnost je ocenil kot veliko, frekvence oddajanja zvoka ni podal. Odvrčalo po mnenju anketiranca učinkuje pri odvrčanju ptičev, pri odvrčanju divjih prašičev pa je neučinkovito. Drug anketiranec ni navedel podatkov o uporabljenem zvočnem odvrčalu, vendar ga je ocenil kot neučinkovito (preglednica 5).

Preglednica 5: Lastnosti uporabljenih zvočnih odvrčal po navedbah anketirancev

Uporabljen zvočni odvrčalo (npr. radio, zvočnik)	Glasnost (majhna, zmerna, velika)	Frekvenca oddajanja zvoka (dolžina intervala med posameznimi zvoki v s/min)	Učinkovitost
/	/	/	ne pomaga
zvočnik, ki predvaja zvok oglašanja krokarja	velika	/	zvok oglašanja krokarja – učinkovito proti ptičam, neučinkovito za divje prašiče

Dva anketiranca kot vizualno odvrčalo uporabljata strašila. V enem primeru so strašila postavljena na razdalji treh metrov, v drugem primeru pa imajo strašila postavljena na mestih, kjer divji prašiči vstopajo na njivo. En anketiranec je navedel, da uporablja plinske svetilke, postavljene na razdalji 25 metrov, en anketiranec pa podatkov o uporabljenem vizualnem odvrčalu ni navedel (preglednica 6).

Preglednica 6: Lastnosti uporabljenih vizualnih odvrčal po navedbah anketirancev

Uporabljen vizualni odvrčalo (npr. strašila, svetleča pločevina, barvni trakovi)	Razdalja med posameznimi odvrčali (cm/m)
plinska svetila	25 m
strašila	Postavili smo jih, kjer smo iz preteklih izkušenj vedeli, da prašiči vstopajo na njivo.
strašila	3 m
/	/

Dva anketiranca sta navedla, da uporabljata svetlobna odvrčala. Eden ni podal podatkov o odvrčalih, drugi pa je navedel, da so svetlobna odvrčala postavljena na razdalji 20 metrov, prožijo se preko električnega pastirja, dolžina intervala med posameznimi emisijami pa traja petnajst minut (preglednica 7).

Preglednica 7: Lastnosti uporabljenih svetlobnih odvrčal po navedbah anketirancev

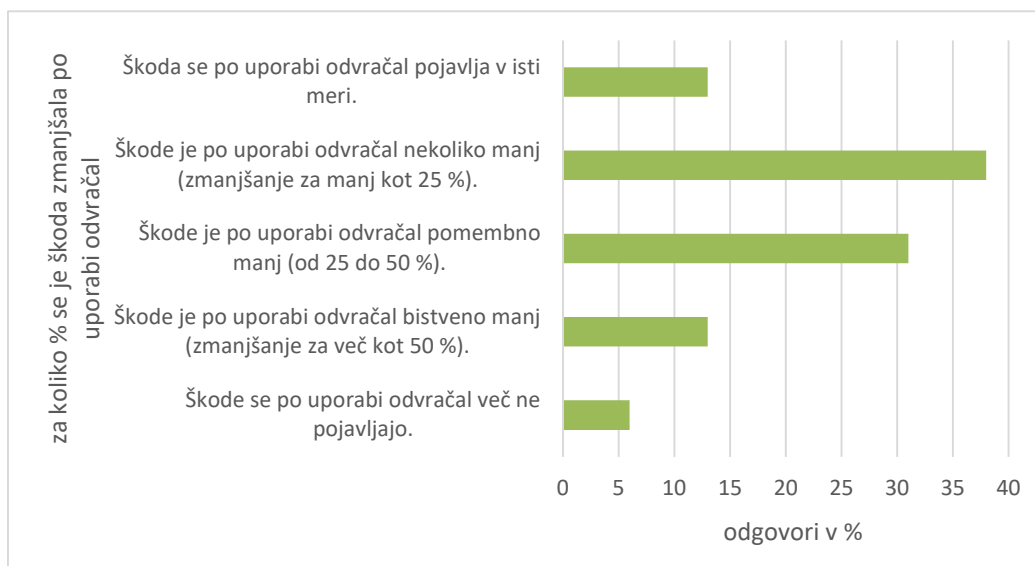
Uporabljen svetlobni odvrčalo (npr. električna ali plinska svetila)	Dolžina intervala med posameznimi svetlobnimi emisijami (min)	Senzorsko proženje (da/ne)	Razdalja med posameznimi odvrčali oz. št. postavljenih odvrčal
plinska svetila	15 min	preko pastirja	20 m
/	/	/	/

Anketiranec, ki uporablja kemično odvrčalo, je navedel, da uporablja repelent *Wild-schwein stop*, ki je postavljen na višini 0,35 metra in na razdalji štirih metrov med posameznimi stebri. Vzdržuje ga po vsakem dežju. En anketiranec podatkov o uporabljenem kemičnem odvrčalu ni navedel (preglednica 8).

Preglednica 8: Lastnosti uporabljenih kemičnih odvrčal po navedbah anketirancev

Uporabljeno kemično odvrčalo (npr. repelenti)	Višina postavitve odvrčal (m)	Razdalja med posameznimi stebri (m)	Uporabljen snov	Pogostost vzdrževanja (v dneh)
repelent	0,35	4	<i>Wild-schwein stop</i>	po dežju
/	/	/	/	/

Učinkovitost odvrčal je ocenilo šestnajst anketirancev. Da je škode po uporabi odvrčal nekoliko manj (za manj kot 25 %), je ocenilo šest (38 %) oseb; da je škode pomembno manj (od 25 do 50 %), je ocenilo pet (31 %) oseb; da je škode bistveno manj (za več kot 50 %), pa sta ocenili dve (13 %) osebi; toliko jih je ocenilo tudi, da se škoda pojavlja v isti meri. Ena oseba je odgovorila, da se škoda po uporabi odvrčal ne pojavlja več (sika 12).

Slika 13: Ocene učinkovitosti uporabljenih odvrčal po mnenju anketirancev

Da bi prišli do podatka, kako učinkovito je posamezno odvrčalo, smo analizirali dve spremenljivki, in sicer uporabljeno zaščitno sredstvo in oceno učinkovitosti (preglednica 9).

Za mehanična zaščitna sredstva (npr. ograje) dva (20 %) anketiranca menita, da je škode po uporabi bistveno manj (zmanjšanje za več kot 50 %), prav toliko jih meni, da se škode po uporabi pojavljajo v isti meri. Trije (30 %) anketiranci menijo, da je škode po uporabi mehaničnih odvrčal pomembno manj (zmanjšanje od 25 do 50 %), prav toliko jih meni, da je škode nekoliko manj (zmanjšanje za manj kot 25 %).

V enem primeru (11 %) se škode po uporabi električnih odvrčal ne pojavljajo več, štirje (45 %) so ocenili, da je škode po uporabi električnih ograd pomembno manj, trije (33 %) anketiranci menijo, da je škode nekoliko manj in eden (11 %), da se škoda pojavlja v isti meri.

Po uporabi vizualnih odvrtačal se je pri enem anketirancu škoda bistveno zmanjšala, eden pa je ocenil, da je škode po uporabi nekoliko manj. Uporabo svetlobnih odvrtačal je ocenil en anketiranec, in sicer meni, da je škode po uporabi pomembno manj. Tudi akustična odvrtačala je ocenil eden od anketirancev. Meni, da se je škoda po uporabi nekoliko zmanjšala. Po uporabi kemičnega odvrtačala eden od anketirancev ocenjuje, da je škode pomembno manj, drugi pa, da je škode po uporabi nekoliko manj.

Preglednica 9: Ocena učinkovitosti posameznih odvrtačal glede na odgovore anketirancev

	Škode se po uporabi ne pojavljajo več	Škode je po uporabi odvrtačal bistveno manj (zmanjšanje za več kot 50 %)	Škode je po uporabi odvrtačal pomembno manj (zmanjšanje od 25 do 50 %)	Škode je nekoliko manj (zmanjšanje za manj kot 25 %)	Škoda se pojavlja v isti meri
Mehanična zaščitna sredstva	/	2 (20 %)	3 (30 %)	3 (30 %)	2 (20 %)
Električna odvrtačala	1 (11 %)	/	4 (45 %)	3 (33 %)	1 (11 %)
Vizualna odvrtačala	/	1 (50 %)	/	1 (50 %)	/
Svetlobna odvrtačala	/	/	1 (100 %)	/	/
Akustična odvrtačala	/	/	/	1 (100 %)	/
Kemična odvrtačala	/	/	1 (50 %)	1 (50 %)	/

Škoda zaradi ritja divjih prašičev se najpogosteje pojavlja na obdelovalnih tleh in travnikih, kar je pričakovano, saj je teh kmetijskih površin največ in so vsaj travniki večjih površin, zato jih je težje varovati pred divjadjo. Obdelovalna tla pa so praviloma posejana/zasajena z energetsko bogatimi rastlinami (npr. krompirjem in koruzo), ki privabljajo divje prašiče.

Največ lastnikov za zaščito kmetijskih površin pred ritjem divjega prašiča uporablja mehanična (slika 13) in električna zaščitna sredstva, ki so se tudi izkazala za učinkovitejša.

Slika 14: Mrežna ograja

(foto: L. Šumah)

Če primerjamo učinkovitost mehaničnih zaščitnih sredstev in električnih odvrtačal oziroma električnih ograd, lahko ugotovimo, da je učinkovitost pri obeh približno enaka. Pri mehanskih ogradah, kjer sta dva lastnika ocenila, da se škode pojavljajo v isti meri, smo poiskali še lastnosti oziroma način uporabe odvrtačal. Opazili smo, da je v enem od primerov ograda nevkopana, zaradi česar bi lahko posledično divji prašiči še vedno dostopali v ograjeno območje. V drugem primeru je mehanska ograda sicer vkopana in ima dodan električni pastir (tip kombinirane ograje), vendar nam je lastnica med anketiranjem razložila, da zaradi neravnega terena ograda ni vkopana v celoti.

Pri električni ogradi imamo primer, kjer se škode po uporabi ne pojavljajo več. V tem primeru je ograda postavljena tako, da je spodnja žica le deset centimetrov nad tlemi, na ogradi pa so tri do štiri žice (skupna višina znaša 120 cm). Iz tega lahko sklepamo, da so mehanske in električne ograde ob pravilni postavitvi, rednem vzdrževanju in kakovostni izvedbi učinkovito zaščitno sredstvo pred divjimi prašiči.

Med kemičnimi, akustičnimi in svetlobnimi odvrtačali so se najslabše izkazala zvočna odvrtačala, vendar je njihovo učinkovitost med seboj težje primerjati, saj se večinoma uporabljajo v kombinaciji z različnimi ogradami.

Ritje na traviščih

V drugem sklopu ankete so se vprašanja nanašala na škodo po ritju divjih prašičev na traviščih. Večina (23; 79 %) anketirancev je odgovorila, da se pri njih škoda na traviščih pojavlja, eden od anketirancev pa je odgovoril, da se ta na njegovih traviščih ne pojavlja. Pet anketirancev na vprašanje ni odgovorilo.

Največ škode na traviščih se po mnenju anketirancev pojavlja spomladi (17; 37 %), jeseni (14; 30 %) in poleti (9; 20 %). Nekateri anketiranci so odgovorili, da se škoda pogosto pojavlja tudi pozimi (4; 9 %) oziroma da ni razlike v pojavljanju škode glede na letni čas (2; 4 %).

Z mineralnimi gnojili travnike gnoji 36 % (12) anketirancev, 33 % (11) uporablja tekoča organska gnojila, 18 % (6) jih gnoji s hlevskim gnojem, dva (6 %) od anketirancev travnikov ne gnojita, dva anketiranca pa sta izbrala odgovor drugo (gnojenje s hlevskim gnojem v peletih, uporaba umetnih gnojil). Do dvakrat letno gnoji 36 % (8) anketirancev, 32 % (7) dvakrat do trikrat letno, 18 % (4) pa jih gnoji več kot štirikrat letno.

Travnikov ne kosi en (3 %) anketiranec, dva (6 %) sta odgovorila, da travnike kosita enkrat do dvakrat letno, 41 % (9) travnike kosi dvakrat ali trikrat letno in 45 % (10) štirikrat letno ali več. Kar 41 % anketirancev travnike tudi mulči. Fitofarmaceutvska sredstva (insekticide) na traviščih uporablja 14 % (3) anketirancev.

Ugotoviti smo sicer želeli, ali način upravljanja s travnatimi površinami vpliva na povzročanje škode in ritje na travnikih, vendar zaradi majhnosti vzorca ne moremo priti do zanesljivih zaključkov, kako so omenjeni dejavniki med seboj povezani. Kljub temu se preliminarno zdi, da vrsta uporabljenega gnojila oz. način gnojenja v neki meri vpliva na to, v katerih letnih časih se škode najpogosteje pojavljajo.

Ne glede na vrsto gnojila, ki ga uporabljajo, je večina anketirancev navedla, da se škode na njihovih travnih površinah najpogosteje pojavljajo v spomladanskih in jesenskih mesecih (preglednica 10). Najbolj razpršene odgovore so padali anketiranci, ki so navedli, da za gnojenje uporabljajo mineralna gnojila. Da se škode pogosto pojavljajo tudi pozimi, jih je navedlo 16 % (4), 40 % (10) je izbralo odgovor spomladi, 8 % (2) poleti in 36 % (9) jeseni.

Preglednica 10: v katerih letnih časih je po navedbah anketirancev škoda na travnikih najpogostejša in kakšen način gnojenja izvajajo

	Pozimi (december, januar, februar)	Spomladi (marec, april, maj)	Poleti (junij, julij, avgust)	Jeseni (september, oktober, november)	Ni razlike v pojavnianju glede na letni čas
Negnojeno	/	2 (40 %)	2 (40 %)	1 (20 %)	/
Gnojeno s hlevskim gnojem	/	4 (33 %)	4 (33 %)	4 (33 %)	/
Gnojeno z mineralnimi gnojili	4 (16 %)	10 (40 %)	2 (8 %)	9 (36 %)	/
Gnojeno s tekočimi organskimi gnojili (gnojnica, gnojevka)	1 (4 %)	11 (44 %)	3 (12 %)	10 (40 %)	/
Drugo	/	1 (33 %)	1 (33 %)	/	1 (33 %)

4.3 ANKETA B: ODNOS LJUDI DO DIVJIH PRAŠIČEV

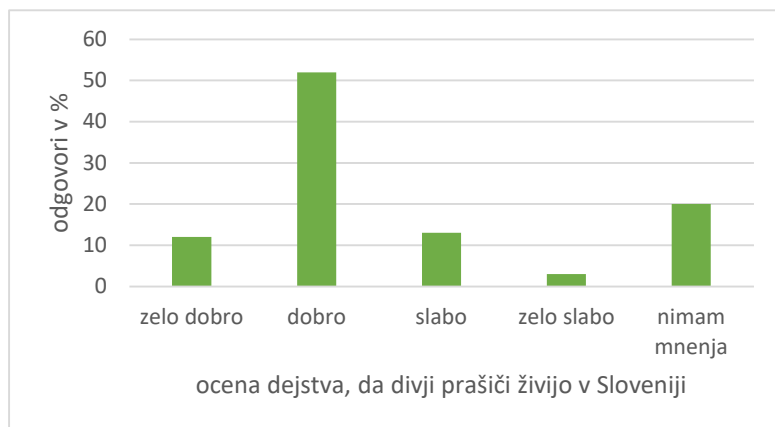
Vprašalnik B je izpolnilo 36 (36 %) moških in 63 (64 %) žensk. Eden od anketirancev na vprašanja o spolu, starosti, območju bivanja in izobrazbi ni odgovoril. Skupaj je anketo tako izpolnilo 100 anketirancev. Zaradi tega v nadaljevanju povsod, kjer je možno število odgovorov 100, podajamo le število odgovorov na določeno vprašanje in ne tudi deležev, saj med obema podatkomoma ni nobenih razlik (tj. število odgovorov sočasno predstavlja tudi delež). Večina anketirancev spada v starostno skupino od 20 do 39 let ($n = 53$) in od 40 do 59 let (35), 9 v starostno skupino 60 let in več, dva anketiranca pa sta bila mlajša od devetnajst let. Na podeželju živi 31 anketirancev, 27 na vasi, 15 v predmestju in 26 v mestnem središču. Osnovno šolo je dokončal en anketiranec, poklicno ali srednjo šolo 43 anketirancev, 16 jih ima dokončano višjo ali strokovno šolo, 23 univerzitetno izobrazbo, 16 anketirancev pa ima dokončan magistririj ali doktorat.

Na vprašanje, ali bi v naravi prepoznali naštetih živalske vrste (srnjad, jelenjad, divji prašič in gams), je 79 anketirancev odgovorilo, da bi prepoznali vse naštetih vrste, 15 anketirancev bi prepoznalo tri od naštetih vrst, trije dve vrsti, dva eno vrsto in le eden ne bi prepoznal nobene od naštetih vrst.

Število divjih prašičev v Sloveniji so anketiranci ocenili zelo različno, minimalna ocena je bila dva, maksimalna pa 3.000.000, v povprečju pa so ocenili, da v Sloveniji živi 50.000 osebkov te vrste. Po mnenju anketirancev je v Sloveniji letno odstreljenih več kot 4.400 divjih prašičev (povprečje 4.444), maksimalna ocena je bila 20.000, minimalna pa 10.

Da so divji prašiči v Sloveniji avtohtona vrsta, je mnenja 75 anketirancev, 17 jih meni, da so se preselili iz sosednjih držav, 6 pa je mnenja, da so jih v Slovenijo naselili ljudje.

V naravi je 51 anketirancev že srečalo divjega prašiča, 15 pa jih je že utrpelo škodo po divjih prašičih. Dejstvo, da divji prašiči živijo v Sloveniji, 52 anketirancev ocenjuje kot dobro, 13 kot slabo, 12 kot zelo dobro, 3 kot zelo slabo, 20 pa jih o tem nima mnenja (slika 14).

Slika 15: Ocena anketirancev o pomenu obstoja divjih prašičev v Sloveniji

Kar 76 (42 % - možnih je bilo več odgovorov) anketirancev meni, da je korist prisotnosti divjih prašičev v naravi pomembna za ekosistemsko vlogo v gozdu in ohranjanje naravnega ravnovesja, 55 (30 %) jih meni, da je koristna za zmanjšanje številčnosti organizmov (npr. ličinke majskega hrošča), ki povzročajo škodo v kmetijstvu, 35 (19 %) jih je izbralo odgovor glede ekonomske koristi (meso, koža in lovski turizem), 12 (7 %) jih je izbralo odgovor, ki se nanaša na užitek opazovanja v naravi, in samo 5 (3 %) jih je odgovorilo, da ne vidijo koristi prisotnosti divjih prašičev v naravi (slika 15).

Slika 16: Mnenje anketirancev o koristni prisotnosti divjih prašičev v naravi

Lov zaradi ohranjanja naravnega ravnovesja podpira 41 (34 %) anketirancev, 29 (24 %) jih lov podpira, ker se na ta način preprečuje škoda na kmetijskih površinah, 23 (19 %) anketirancev lova ne podpira in meni, da bi ga bilo treba prepovedati, 17 (14 %) jih ima do lova indiferenten odnos (jih ne zanima), 6 (5 %) jih lov podpira zaradi ekonomske koristi družbe, 4 (3 %) anketiranci pa so odgovorili, da so lovci. Zanimivo in kar malce presenetljivo je, da ima pozitiven odnos do lova (podpiranje zaradi različnih vzrokov ali članstvo v lovski organizaciji) kar 66 % vseh anketirancev.

V preglednici 10 so prikazane trditve, ki se nanašajo na sobivanje ljudi z divjimi prašiči. Trditve smo razvrstili tako, da so na vrhu tiste, s katerimi se je strinjalo največ anketiranih, in na dnu tiste, s katerimi se je strinjalo najmanj anketirancev. Trditve je ocenilo 99 anketirancev. Največ se jih je strinjalo s trditvijo, da je ozaveščanja in informiranja o divjem prašiču premalo (povprečna ocena 3,9/5); najmanj pa se jih je strinjalo s trditvijo, da bi divje prašiče v Sloveniji bilo treba iztrebiti (povprečna ocena 1,6/5).

Preglednica 11: Mnenja anketirancev o sobivanju ljudi in divjih prašičev

KV	Trditev	F1	F2	F3	F4	F5	Pov.	Std.
a	Ozaveščanja in informiranja o divjem prašiču je premalo.	1	6	16	54	22	3,9	0,85
b	Kmetom bi bilo treba financirati preventivne ukrepe preprečevanja škode po divjih prašičih.	4	3	18	48	26	3,9	0,96
c	Divji prašiči imajo pravico do obstoja ne glede na škodo, ki jo povzročajo.	2	11	17	45	24	3,8	1,00
d	Uporaba ustrezne zaščite preprečevanja škode po divjem prašiču mora biti zakonsko predpisana.	2	5	25	50	17	3,8	0,87
e	Več pozornosti bi morali nameniti preventivnim ukrepom zmanjševanja škode po divjih prašičih in ne toliko zmanjševanju njihove številčnosti.	5	10	20	37	25	3,7	1,12
f	Odstrel divjih prašičev v Sloveniji je potreben za uravnavanje velikosti populacije.	10	10	17	44	18	3,5	1,20
g	Podpiram ukrepe, ki jih za upravljanje z divjimi prašiči določi stroka, saj se na problematiko najbolje spozna.	5	9	30	42	13	3,5	1,00
h	Če kmet ne uporablja preventivnih ukrepov preprečevanja škode po divjem prašiču, naj se mu škoda ne povrne.	7	10	30	29	23	3,5	1,16
i	Število divjih prašičev bi bilo treba zmanjšati, saj so se v zadnjih letih pretirano namnožili.	10	12	36	32	9	3,2	1,09
j	Število divjih prašičev bi bilo treba zmanjšati zaradi možnosti prenosa afriške prašičje kuge na domače pasme prašičev.	9	14	36	31	8	3,2	1,07
k	Število divjih prašičev bi bilo treba zmanjšati, saj je škoda, ki jo povzročajo, prevelika.	10	18	35	28	8	3,1	1,10
l	Divji prašič ne sodi v bližino človeških bivališč.	11	23	25	30	10	3,1	1,18
m	Z veseljem bi sodeloval(a) pri projektih, povezanih z boljším poznavanjem divjih prašičev in ozaveščanjem prebivalstva.	7	23	29	27	12	3,1	1,13
n	Divje prašiče bi morali ščititi in varovati brez omejitev, saj gre za avtohtono vrsto, ki ima pomembno vlogo v gozdnem ekosistemu.	12	19	36	26	7	3,0	1,11
o	Upravljanje z divjimi prašiči me ne zanima, naj se s problematiko ukvarjajo tisti, ki so za to poklicani.	12	21	30	25	11	3,0	1,19
p	Prisotnost divjega prašiča v okolici svojega doma bi sprejel(a) brez večjih težav.	10	25	26	28	10	3,0	1,16
q	Če divji prašiči povzročijo škodo, naj se le-ta povrne, ne smejo pa se izvajati ukrepi zmanjševanja njihovega števila.	12	32	20	26	9	2,9	1,20
r	Ukrepi zmanjševanja števila divjih prašičev so posledica delovanja lovskega lobija, da bi jih ti lahko nemoteno streljali.	9	31	27	25	6	2,9	1,09
s	Število divjih prašičev bi bilo treba zmanjšati, saj predstavljajo nevarnost ljudem in domačim živalim.	11	24	36	22	6	2,9	1,07
t	Pustiti bi morali, da se populacija divjih prašičev uravnava sama, po naravni poti.	13	35	21	17	13	2,8	1,25

u	<i>Do divjih prašičev imam indiferenten odnos, me ne zanimajo, niti me ne zanima problematika z njimi.</i>	19	28	28	18	6	2,6	1,16
v	<i>Divji prašič človeku ni nevaren.</i>	14	35	28	17	4	2,6	1,06
w	<i>Lov na divje prašiče ni sprejemljiv.</i>	14	44	21	14	6	2,5	1,09
x	<i>Pri izvedbi ukrepov zmanjševanja števila divjih prašičev bi tudi sam(a) sodeloval(a).</i>	48	26	10	9	6	2,0	1,23
y	<i>Divjega prašiča v Sloveniji ne potrebujemo, saj živi tudi drugod po Evropi.</i>	41	33	19	5	1	1,9	0,95
z	<i>Divje prašiče v Sloveniji bi bilo treba iztrebiti.</i>	57	29	10	3	0	1,6	0,80

(KV = koda v vprašalniku, F1 = nikakor se ne strinjam, F2 = se ne strinjam, F3 = niti se ne strinjam niti se strinjam, F4 = strinjam se, F5 = popolnoma se strinjam, pov. = povprečje, std. = standardni odklon).

V preglednici 11 so razvrščene trditve, s katerimi so anketiranci ocenili svoj odnos do divjih prašičev. Na vrhu so trditve, s katerimi se je strinjalo največ anketiranih, na dnu pa tiste, s katerimi se je strinjalo najmanj ljudi. Največ anketirancev se je strinjalo, da so divji prašiči pomemben del ekosistema (povprečna ocena 4,1/5), najmanj pa se jih je strinjalo s trditvijo, da se jim divji prašiči gnusijo (povprečna ocena 1,6/5).

Preglednica 12: Samoocena odnosa anketirancev do divjih prašičev

KV	Trditev	F1	F2	F3	F4	F5	Pov.	Std.
a	<i>Divji prašiči so pomemben del ekosistema.</i>	1	3	19	35	40	4,1	0,90
b	<i>Menim, da je divje prašiče v Sloveniji treba ohraniti za prihodnje generacije.</i>	1	5	19	46	27	3,9	0,88
c	<i>Žalosti me, ker se divji prašiči pogosto obravnavajo kot škodljivci.</i>	2	8	32	36	21	3,7	0,97
d	<i>Ni mi všeč, da živim v družbi, kjer se ne nameni večja pozornost preventivnim ukrepom preprečevanja škode in se kot glavni ukrep uporablja zmanjševanje populacije divjih prašičev.</i>	3	13	30	31	22	3,6	1,07
e	<i>Divji prašiči predstavljajo simbol dobro ohranjene narave.</i>	0	9	31	49	10	3,6	0,79
f	<i>Želel(a) bi izvedeti več o divjih prašičih in njihovi vlogi v ekosistemu.</i>	2	9	31	45	12	3,6	0,89
g	<i>Ni mi všeč, da živim v družbi, ki ni sposobna rešiti problema sobivanja ljudi in divjih prašičev.</i>	2	12	31	40	14	3,5	0,95
h	<i>Vesel(a) bi bil(a), če bi videl(a) divjega prašiča v naravnem okolju.</i>	3	16	25	40	15	3,5	1,03
i	<i>Za težave z divjimi prašiči smo odgovorni ljudje.</i>	5	19	32	26	17	3,3	1,12
j	<i>Veseli me, da populacija divjih prašičev narašča, saj smo jih v preteklosti s pretiranim lovom skoraj iztrebili.</i>	5	18	40	27	9	3,2	1,00
k	<i>Menim, da prisotnost divjega prašiča poveča vrednost lovišč.</i>	9	10	43	27	8	3,2	1,03
l	<i>Veseli me, da se številčnost in razširjenost divjega prašiča v Sloveniji povečuje, saj se s tem veča vrstna pestrost v gozdovih.</i>	4	14	44	28	9	3,2	0,95
m	<i>Skrbi me, da bi divji prašiči s prenosom afriške prašičje kuge na domače pasme povzročili veliko gospodarsko škodo.</i>	9	18	33	24	13	3,1	1,15
n	<i>Skrbi me, da bi divji prašiči povzročili škodo meni ali drugim.</i>	11	24	34	21	9	2,9	1,13
o	<i>Brez zadržkov bi jedel/la meso divjih prašičev.</i>	27	10	22	24	16	2,9	1,45
p	<i>Divjih prašičev se bojim.</i>	14	28	25	24	8	2,8	1,18
q	<i>Jezi me, da se sprejemajo ukrepi za zmanjševanje števila divjih prašičev brez mojega soglasja.</i>	15	27	36	13	7	2,7	1,11
r	<i>Preziram ljudi, ki aktivno sodelujejo pri zmanjševanju populacije divjih prašičev.</i>	15	30	31	13	10	2,7	1,18
s	<i>Divji prašiči povzročajo več škode kot koristi.</i>	21	22	42	10	3	2,5	1,04
t	<i>Divji prašiči so nadloga.</i>	29	29	28	10	3	2,3	1,09
v	<i>Menim, da je nezakonito ubijanje divjih prašičev v primeru povzročanja škode upravičeno.</i>	37	26	19	10	5	2,2	1,20
w	<i>Zaradi divjih prašičev me je strah hoditi po gozdu.</i>	32	42	17	5	3	2,0	0,99
x	<i>Divji prašiči se mi gnusijo.</i>	55	30	11	1	1	1,6	0,81

(KV = koda v vprašalniku, F1 = nikakor se ne strinjam, F2 = se ne strinjam, F3 = niti se ne strinjam niti se strinjam, F4 = strinjam se, F5 = popolnoma se strinjam, pov. = povprečje, std. = standardni odklon).

V preglednici 12 so razvrščene trditve oziroma primeri škode, ki jo povzročajo divji prašiči. Razvrstili smo jih tako, da je na vrhu trditev, pri kateri je največ anketirancev odgovorilo, da so to vrsto škode doživeli sami ali pa so jo sami opazovali (padajoče). Največ (21) anketirancev je samih doživelo oziroma opazovalo, da so divji prašiči povzročili škodo na travinju, najmanj (1) pa jih je odgovorilo, da so sami doživeli oziroma opazovali, kako je divji prašič poškodoval kmetijski objekt ali napravo. Trditev, ki so jo anketiranci največkrat izvedeli od drugih, je, da so divji prašiči napravili škodo na njivskih pridelkih (33), najmanj (3) pa jih je od drugih izvedelo, da so divji prašiči napravili škodo na kmetijskih objektih ali napravah. Najpogostejša negativna izkušnja, za katero so anketiranci izvedeli iz medijev (17), je, da so divji prašiči napravili škodo na njivskih pridelkih, najmanj (6) pa jih je navedlo, da so iz medijev izvedeli, da so divji prašiči ubili in se prehranjevali z domačo živaljo.

Preglednica 13: Negativne izkušnje anketirancev z divjimi prašiči

KV	Divji prašiči so:	F1	F2	F3	F4
a	napravili škodo na travinju	54	29	16	21
b	napravili škodo na njivskih pridelkih	61	33	17	20
c	napravili škodo na vrtnih pridelkih	65	27	13	11
d	napravili škodo v sadovnjaku	73	18	8	10
e	napravili škodo na vinogradu	72	18	8	8
f	povzročili trk z avtomobilom	71	20	15	8
g	napadli človeka	77	17	14	3
h	brskali po smeteh	80	11	13	2
i	ubili in se prehranjevali z domačo živaljo	91	4	6	2
j	napadli domačo žival	81	10	12	1
k	poškodovali kmetijski objekt ali napravo	92	3	7	1

(KV = koda v vprašalniku, F1 = nimam lastnih izkušenj, F2 = povedali so mi drugi, F3 = izvedel(a) sem iz medijev, F4 = sam(a) sem opazoval(a) ali doživel(a)).

V preglednici 13 so razvrščene trditve, s katerimi smo ugotavljali, katere skrbi in pomisleke imajo ljudje zaradi prisotnosti divjih prašičev v okolju. Njihova največja skrb je škoda na njivskih pridelkih (povprečna ocena 2,2/4), najmanj pa jih skrbi za lastno zdravje in varnost (povprečna ocena 1,4/4).

Preglednica 14: Pomisleki/skrbi anketirancev zaradi prisotnosti divjih prašičev

KV	Trditev	F1	F2	F3	F4	Pov.	Std.
a	Škoda na kmetijskih zemljiščih	29	32	23	15	2,2	1,04
b	Plenjenje redkih in ogroženih živalskih vrst	32	35	20	12	2,1	1
c	Škode na vrtovih	43	25	20	11	2,0	1,04
d	Zdravje in varnost rejnih živali	46	29	15	9	1,9	0,99
e	Plenjenje mladičev srmjadi	43	30	19	6	1,9	0,93
f	Plenjenje mladičev domačih živali	41	34	18	6	1,9	0,91
g	Zdravje in varnost otrok	59	23	6	11	1,7	1,01
h	Zdravje in varnost hišnih ljubljencev	54	28	12	5	1,7	0,88
i	Škoda v gozdovih	49	32	14	4	1,7	0,85
j	Lastno zdravje in varnost	72	15	9	3	1,4	0,78

(KV = koda v vprašalniku, F1 = me ne skrbi, F2 = rahlo zaskrbljen(a), F3 = srednje zaskrbljen(a), F4 = zelo zaskrbljen(a), pov. = povprečje, std. = standardni odklon).

Po mnenju anketirancev je najmanj sprejemljiv ukrep zmanjšanja populacije divjih prašičev streljanje samic, ki vodijo mladiče (povprečna ocena 1,5/5); ograjevanje kmetijskih površin z mehanskimi (mrežnimi) ograjami, da bi preprečili škode na teh površinah, pa je ukrep, ki je po mnenju anketirancev najbolj sprejemljiv (povprečna ocena 4,0/5) (preglednica 14).

Preglednica 15: Mnenja anketirancev glede sprejemljivosti ukrepov zmanjševanja populacije divjih prašičev

KV	Trditve	F1	F2	F3	F4	F5	Pov.	Std.
a	Ograjevanje kmetijskih površin z mehanskimi (mrežnimi) ograjami, da bi preprečili škode na teh površinah.	5	2	18	39	34	4,0	1,04
b	Ograjevanje kmetijskih površin z električnimi ograjami, da bi preprečili škode na teh površinah.	10	8	15	41	24	3,6	1,23
c	Ograjevanje prostora z mehanskimi (mrežnimi) ograjami, da bi preprečili premike divjih prašičev oz. širjenje bolezni.	9	8	29	34	18	3,4	1,16
d	Streljanje odraslih divjih prašičev na kmetijskih površinah in v naravi.	16	10	23	36	13	3,2	1,28
e	Ograjevanje prostora z električnimi ograjami, da bi preprečili premike divjih prašičev oz. širjenje bolezni.	13	13	28	30	14	3,2	1,23
f	Streljanje divjih prašičev v urbanem okolju.	23	23	21	23	8	2,7	1,29
g	Kemična sterilizacija divjih prašičev.	26	22	26	16	8	2,6	1,27
h	Lov in streljanje divjih prašičev ponoči, z uporabo umetnih virov svetlobe in/ali tehničnih pripomočkov (nočni strelni daljnogledi).	28	16	25	21	8	2,6	1,32
i	Uporaba pasti za odlov divjih prašičev.	30	17	28	17	6	2,5	1,26
j	Streljanje mladičev divjih prašičev na kmetijskih površinah in v naravi.	29	27	18	17	7	2,4	1,28
k	Streljanje divjih prašičev na privabjalnih krmiščih.	36	14	25	16	6	2,4	1,30
l	Streljanje mladičev divjih prašičev v urbanem okolju.	30	28	21	15	3	2,3	1,16
m	Lov in streljanje divjih prašičev iz avtomobila.	50	23	18	7	0	1,8	0,98
n	Aktiviranje vojske ali policije, ki bi streljali divje prašiče namesto lovcev.	51	23	17	6	1	1,8	1,00
o	Nastavljanje zastupljenih vab za divje prašiče – zastupljanje divjih prašičev.	58	28	9	3	0	1,6	0,79
p	Streljanje brejih samic.	60	22	14	1	1	1,6	0,85
q	Streljanje samic, ki vodijo mladiče.	62	23	10	2	1	1,5	0,84

(KV = koda v vprašalniku, F1 = popolnoma nesprejemljivo, F2 = nesprejemljivo, F3 = niti nesprejemljivo niti sprejemljivo, F4 = sprejemljivo, F5 = popolnoma sprejemljivo, pov. = povprečje, std. = standardni odklon).

V preglednici 15 so glede na povprečje (naraščajoče) razvrščene trditve, s katerimi so se anketiranci opisali. Največ (97; 99 %) anketirancev se je strinjalo s trditvijo, da moramo poskrbeti za ohranitev pestrosti rastlinstva in živalstva, 87 (80 %) anketirancev je navedlo, da veliko prostega časa preživijo v naravi, 88 (90 %) jih trdi, da radi opazujejo divje živali, 89 (91 %) jih meni, da so kljub nekaterim konfliktom z ljudmi, pravice divjih živali pomembne. Doma ima hišnega ljubljence 78 (80 %) anketirancev, 64 (65 %) anketirancev gobari/nabira gozdne sadeže, 62 (63 %) jih pogosto fotografira rastline ali živali, 58 (59 %) anketirancev je navedlo, da jih prostoživeče živali zelo zanimajo, 49 (50 %) anketirancev spoštuje pravice živali, vendar menijo, da te niso pomembnejše od interesov ljudi, 29 (30 %) pa se jih ukvarja s kmetijstvom. Najmanj (31; 32 %) anketirancev se strinja s trditvijo, da imamo ljudje pravico do spreminjanja okolja, 20 (21 %) anketirancev sodeluje v naravovarstvenih akcijah, 16

(16 %) jih je že imelo negativno izkušnjo z divjimi prašiči in 22 (22 %) jih je navedlo, da so lastniki kmetijskih zemljišč. Med anketiranci je bilo 14 (od 100) vegetarijancev/veganov, 8 članov/članic okoljevarstvene organizacije, po 5 anketirancev pa je bilo lovcev/lovk in članov/članic nevladne organizacije, ki se ukvarja z zaščito živali.

Preglednica 16: Predstavitev anketirancev s pomočjo danih trditev

KV	Trditev	da	ne	Pov.	Std.
a	Poskrbeti moramo za ohranitev pestrosti rastlinstva in živalstva.	97	1	1,0	0,10
b	Veliko prostega časa preživim v naravi.	87	11	1,1	0,32
c	Rad(a) opazujem divje živali.	88	10	1,1	0,30
d	Menim, da so kljub nekaterim konfliktom z ljudmi pravice divjih živali pomembne.	89	9	1,1	0,29
e	Doma imam hišnega ljubljence/ljubljenke.	78	20	1,2	0,41
f	Gobarim/nabiram gozdne sadeže.	64	34	1,3	0,48
g	Pogosto fotografiram rastline ali živali.	62	36	1,4	0,48
h	Prostoživeče živali me zelo zanimajo (o njih pridobivam podatke iz knjig, strokovnih in/ali poljudnoznanstvenih oddaj/prispevkov).	58	41	1,4	0,50
i	Spoštujem pravice živali, vendar menim, da te niso pomembnejše od interesov ljudi.	49	49	1,5	0,50
j	Ukvarjam se s kmetijstvom.	29	69	1,7	0,46
k	Ljudje imamo pravico do spreminjanja okolja.	31	67	1,7	0,47
l	Sodelujem v naravovarstvenih akcijah (npr. pri popisih ptic, prenosih dvoživk čez cesto).	20	77	1,8	0,41
m	Z divjimi prašiči sem že imel(a) negativno izkušnjo.	16	81	1,8	0,37
n	Sem lastnik kmetijskega zemljišča oz. kmet/kmetovalec.	22	77	1,8	0,42
o	Sem član/članica okoljevarstvene organizacije.	8	90	1,9	0,28
p	Sem vegetarijanec/vegan.	14	84	1,9	0,35
r	Sem lovec/lovka.	5	93	1,9	0,22
s	Sem član/članica nevladne organizacije, ki se ukvarja z zaščito živali.	5	92	1,9	0,22

(KV = koda v vprašalniku, pov. = povprečje, std. = standardni odklon).

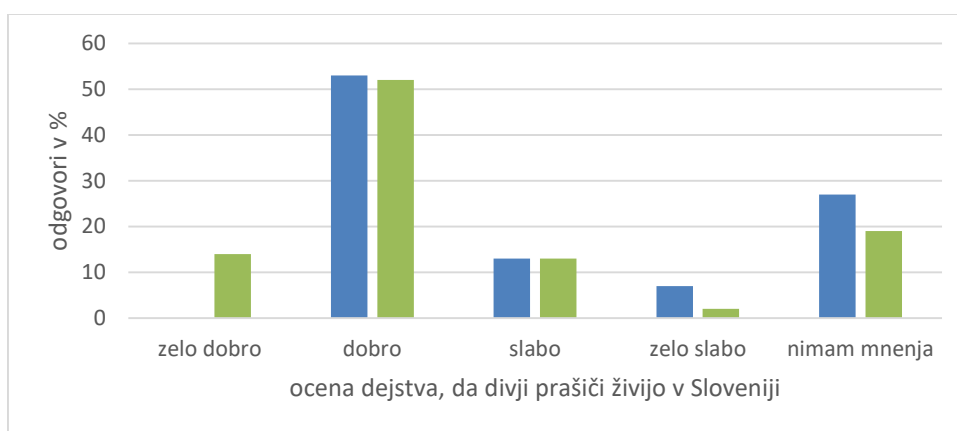
S prvim sklopom vprašanj ankete B smo želeli ugotoviti, koliko splošnega znanja imajo anketiranci o divjih prašičih in divjadi. Večina anketirancev (79) bi prepoznala vse naštetih živalske vrste (srnjad, jelenjad, divje prašiče in gamse), prav tako je večina (75) mnenja, da je divji prašič avtohtona vrsta, iz česar lahko sklepamo, da je imela večina anketirancev nekaj predznanja. Na izbiro odgovora ni vplivala stopnja izobrazbe ali kraj bivanja.

Oceno številčnosti divjih prašičev v Sloveniji so anketiranci navedli zelo razpršeno. Tisti, ki so divjega prašiča že videli v naravi, so v povprečju navajali višje številčnosti kot tisti, ki divjega prašiča v naravi še niso videli (preglednica 16).

Preglednica 17: Mnenje anketirancev o številčnosti divjih prašičev v Sloveniji

Koliko divjih prašičev menite, da živi v Sloveniji?			
Ali ste divjega prašiča že videli v naravi?	Minimalno	Maksimalno	Povprečno
Da	150	3.000.000	86.000
Ne	2	60.000	13.300

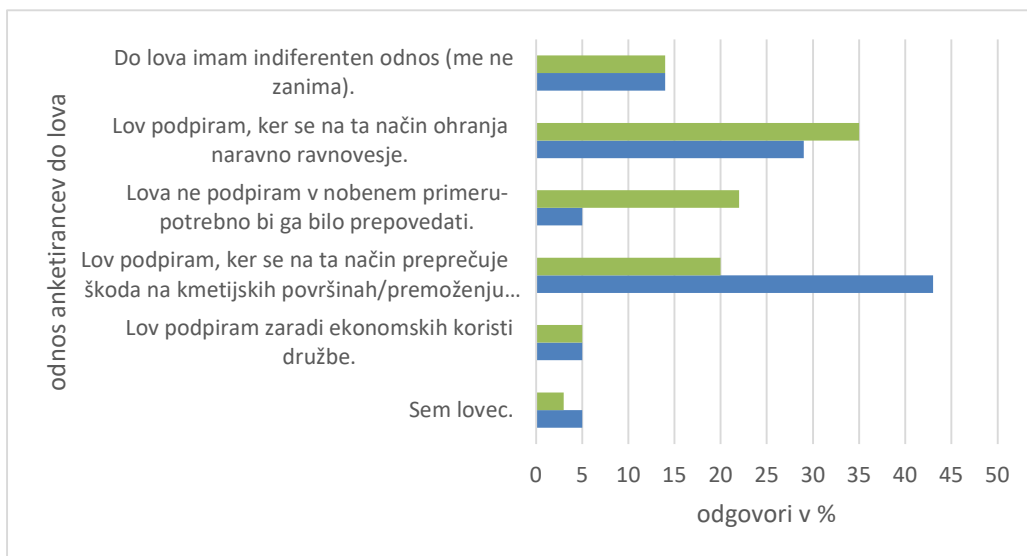
Prisotnost divjih prašičev v Sloveniji kot zelo dobro ocenjuje dvanajst (14 %) anketirancev, ki jim divji prašič še ni oškodoval lastnine, 44 (52 %) jih to dejstvo ocenjuje kot dobro, 11 (13 %) kot slabo, dva (2 %) kot zelo slabo, 16 (19 %) anketirancev pa o tem nima mnenja. Med tistimi, ki jim je divji prašič že oškodoval lastnino, prisotnosti divjih prašičev nihče ne ocenjuje kot zelo dobro, 8 (53 %) jih ocenjuje kot dobro, dva (13 %) kot slabo, eden (7 %) kot zelo slabo, 4 (27 %) pa o tem nimajo mnenja (slika 16).

Slika 17: Ocena dejstva o prisotnosti divjih prašičev v Sloveniji po mnenju anketirancev

Legenda ■ – anketiranci, ki jim je divji prašič že oškodoval lastnino, ■ – anketiranci, ki jim divji prašič še ni oškodoval lastnine

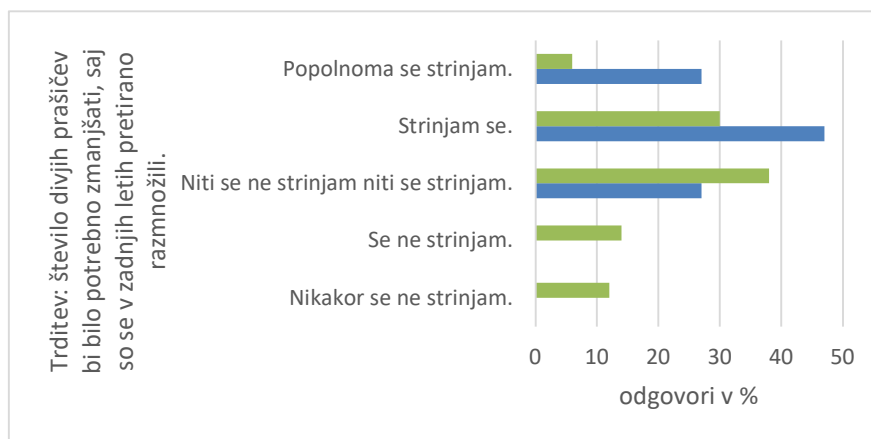
Naredili smo tudi primerjavo, ali škoda, povzročena od divjih prašičev, vpliva na odnos do lova. Največ anketirancev (9; 43 %), ki je že doživel škodo po divjih prašičih, je odgovorilo, da lov podpira, ker se na tak način preprečuje škoda na kmetijskih površinah in premoženju ljudi. Eden (5 %) pa je odgovoril, da lova ne podpira v nobenem primeru. Med tistimi, ki škode po divjem prašiču niso doživeli, jih je največ (35; 35 %) odgovorilo, da lov podpirajo, ker se na ta način ohranja naravno ravnovesje, 22 (22 %) pa jih je odgovorilo, da v nobenem primeru lova ne podpirajo. Negativne izkušnje, kot je povzročena škoda, v določeni meri torej vplivajo tudi na odnos anketirancev do lova (slika 17).

Slika 18: Odnos anketirancev do lova

Legenda: ■ – anketiranci, ki jim je divji prašič že oškodoval lastnino, ■ – anketiranci, ki jim divji prašič še ni oškodoval lastnine

Od anketirancev, ki so odgovorili, da je divji prašič že poškodoval njihovo lastnino, se 4 (26 %) popolnoma strinjajo s trditvijo, da bi bilo število divjih prašičev treba zmanjšati, saj so se v zadnjih letih pretirano razmnožili; 7 (47 %) anketirancev se s trditvijo strinja, 4 (26 %) se jih niti ne strinja niti strinja, nihče od njih pa ni odgovoril, da se s trditvijo ne strinja ali popolnoma ne strinja. Od tisti anketirancev, ki so odgovorili, da divji prašič ni oškodoval njihove lastnine, se jih 10 (12 %) z navedeno trditvijo nikakor ne strinja, 12 (14 %) se jih ne strinja, 32 (38 %) jih je odgovorilo, da se niti ne strinjajo niti strinjajo, 25 (30 %) se jih strinja in 5 (6 %) popolnoma strinja (slika 18).

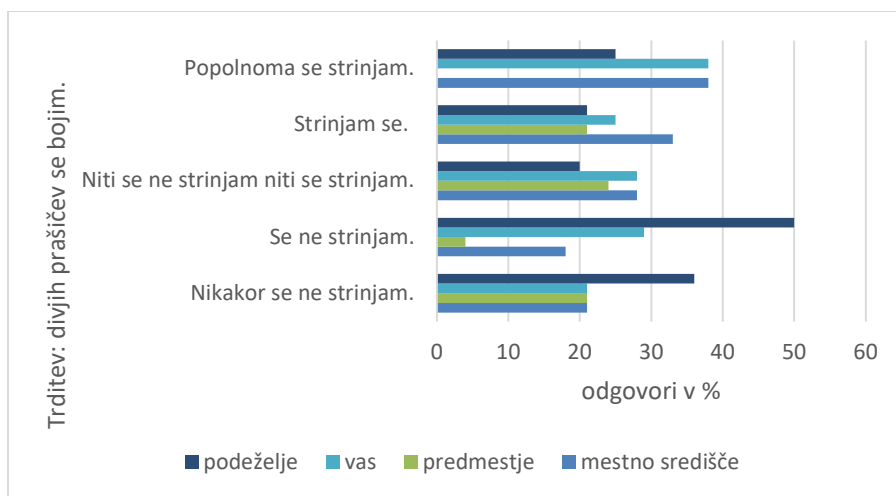

Slika 19: Ocenitev potrebe po zmanjšanju števila divjih prašičev po mnenju anketirancev

Legenda: ■ – anketiranci, ki jim je divji prašič že oškodoval lastnino, ■ – anketiranci, ki jim divji prašič še ni oškodoval lastnine

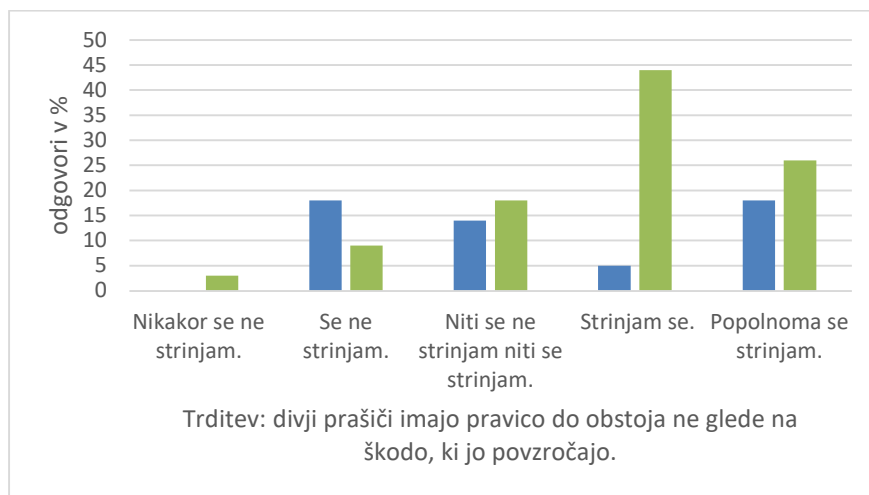
Želeli smo tudi ugotoviti ali mesto bivanja vpliva na strah pred divjimi prašiči. S trditvijo, da se divjih prašičev bojijo, se popolnoma strinja 38 % (3) anketirancev iz mestnega središča in prav toliko anketirancev z vasi ter 25 % (2) tistih, ki so navedli, da živijo na podeželju. S trditvijo se strinja 33 % (8) anketirancev, ki živijo v mestnem središču, 21 % (5) iz predmestja, 25 % (6) anketirancev z vasi in 21 % (5) s podeželja. Z navedeno trditvijo se

ne strinja 18 % (5) anketirancev iz mestnega središča, 4 % (1) iz predmestja, 29 % (8) z vasi in 50 % (14) tistih, ki so navedli, da živijo na podeželju. S trditvijo se nikakor ne strinja 21 % (3) anketirancev, ki so navedli, da živijo v mestnem središču, 21 % iz predmestja in prav toliko anketirancev, ki živijo na vasi, ter 36 % (5) tistih, ki živijo na podeželju (slika 19).

Slika 20: Strah pred divjimi prašiči glede na mesto bivanja anketirancev

S trditvijo, da imajo divji prašiči pravico do obstoja ne glede na škodo, ki jo povzročajo, se nikakor ne strinjajo 3 % (2) anketirancev, ki niso navedli, da so lastniki kmetijskih zemljišč oziroma kmetovalci, in nihče od tistih, ki so navedli, da so kmetovalci. S trditvijo se popolnoma strinja 18 % (4) anketirancev, ki so navedli da so lastniki kmetijskih zemljišč oziroma kmetovalci, in 26 % (20) tistih, ki niso kmetovalci. S trditvijo pa se strinja 50 % (11) kmetovalcev in 44 % (34) anketirancev, ki niso kmetovalci (slika 20). Čeprav največ škode po divjadi doleti kmetovalce, se je polovica anketiranih strinjala s trditvijo, da imajo divji prašiči pravico do obstoja ne glede na škodo, ki jo povzročajo.

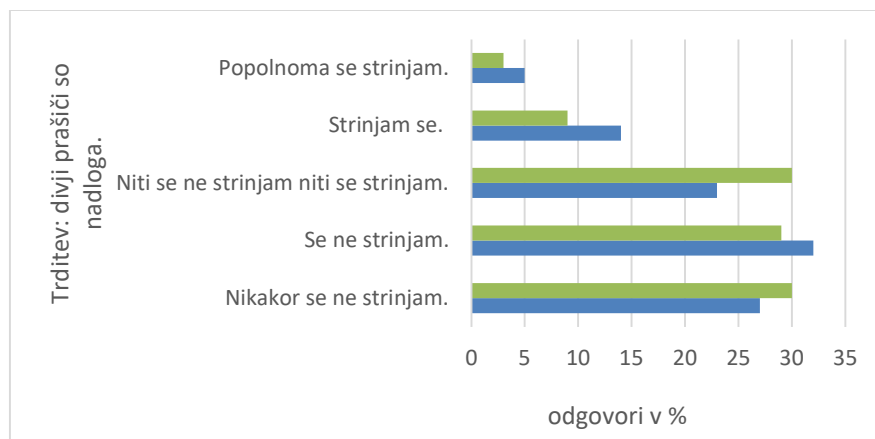

Slika 21: Mnenje anketirancev o pravici obstoja divjih prašičev glede na storjeno škodo

Legenda: ■ – anketiranci, ki so navedli, da so kmetovalci, ■ – anketiranci, ki so navedli, da niso kmetovalci

S trditvijo, da so divji prašiči nadloga, se nikakor ne strinja 27 % (6) anketirancev, ki so navedli, da so lastniki kmetijskih zemljišč oziroma kmetovalci, ter 30 % (23) tistih, ki niso kmetovalci. Da se s trditvijo ne strinjajo, je navedlo 32 % (7) kmetovalcev in 29 % (22) tistih, ki niso kmetovalci. S trditvijo se popolnoma strinja 5 % (1) kmetovalcev in 3 % (2) nekmetov,

strinja pa se 14 % (3) kmetovalcev in 9 % tistih, ki niso navedli, da so kmetovalci (slika 21). S primerjavo odgovorov smo ugotovili, da kmetje divjega prašiča kot nadlogo ne vidijo v večji meri kot anketiranci, ki so odgovorili, da niso kmetovalci.

Slika 22: Strinjanje anketirancev s trditvijo, da so divji prašiči nadloga

Legenda: ■ – anketiranci, ki so navedli, da so kmetovalci, ■ – anketiranci, ki so navedli, da niso kmetovalci

Na sliki 22 je prikazano, katere so po mnenju anketirancev koristi prisotnosti divjih prašičev v naravi, ob čemer smo upoštevali, ali so lastniki kmetijskih zemljišč oziroma kmetovalci ali ne. Da koristi ne vidijo, so odgovorili 3 % (1) kmetovalcev in tudi 3 % (4) nekmetov. Da imajo divji prašiči pomembno ekosistemsko vlogo v gozdu in pri ohranjanju naravnega ravnovesja, pa je nasprotno navedlo 42 % (15) kmetovalcev in tudi 42 % (60) anketirancev, ki niso lastniki kmetijskih zemljišč oziroma kmetovalci. Iz rezultatov je razvidno, da se tudi kmetovalci zavedajo in poznajo koristi prisotnosti divjih prašičev v naravi.

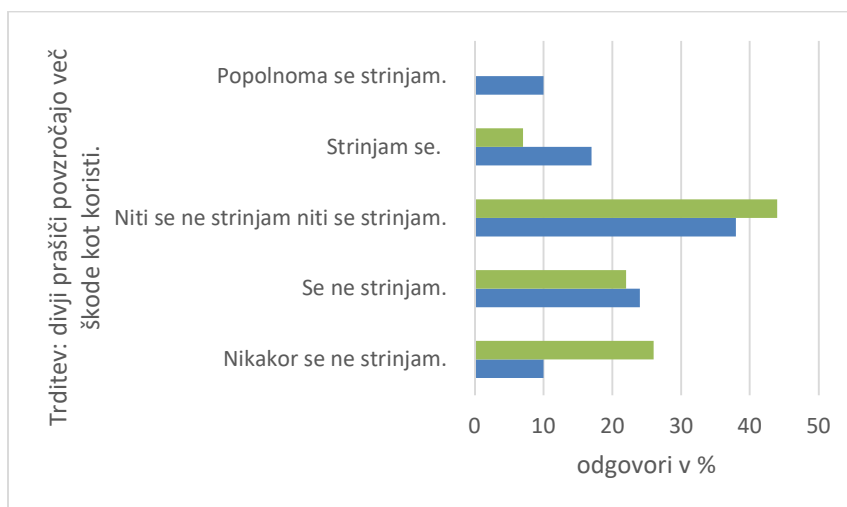

Slika 23: Koristi prisotnosti divjih prašičev v naravi po mnenju anketirancev

Legenda: ■ – anketiranci, ki so navedli, da so kmetovalci, ■ – anketiranci, ki so navedli, da niso kmetovalci

S trditvijo, da divji prašiči povzročajo več škode kot koristi, se popolnoma strinja 10 % (3) lastnikov kmetijskih zemljišč oziroma kmetovalcev ter nihče izmed tistih, ki niso navedli, da so kmetovalci. S trditvijo se strinja 17 % (5) kmetovalcev in 7 % (5) nekmetov. Z navedeno

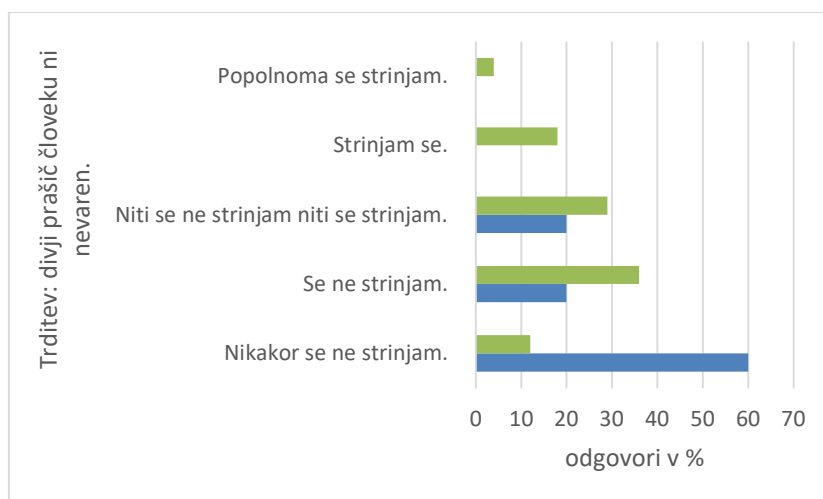
trditvijo se nikakor ne strinja 10 % (3) kmetovalcev in 26 % (18) tistih anketirancev, ki niso kmetovalci (slika 23). Čeprav se kmetovalci zavedajo koristi vrste (slika 22), pa jih še vedno kar nekaj meni, da povzročijo več škode kot koristi.

Slika 24: Strinjanje anketirancev s trditvijo o prevladi škode divjih prašičev nad njihovo koristnostjo

Legenda: ■ – anketiranci, ki so navedli, da so kmetovalci, ■ – anketiranci, ki so navedli, da niso kmetovalci

Na sliki 24 je prikazano, kako se anketiranci, ki so navedli, da so lovci, in tisti, ki to niso, strinjajo s trditvijo, da divji prašič človeku ni nevaren. Trije (60 %) lovci so navedli, da se s trditvijo nikakor ne strinjajo, eden (20 %) je odgovoril, da se s trditvijo ne strinja in en (20 %), da se s trditvijo niti ne strinja niti strinja. 4 % (4) anketirancev, ki so navedli, da niso lovci, se s trditvijo popolnoma strinjajo, 18 % (17) se jih s trditvijo strinja, 12 % (11) pa jih je odgovorilo, da se s trditvijo nikakor ne strinjajo. Iz rezultatov je razvidno, da lovci bolj kot nelovci opredeljujejo divjega prašiča kot človeku nevarno vrsto. To lahko pripišemo vzroku, da so z vrsto večkrat v stiku kot ostali, in sicer tudi v primerih, ko je žival poškodovana (npr. iskanje ranjenega divjega prašiča, ki je lahko iskalcem/lovcem zares zelo nevaren) ali ko svinja vodi mladiče in se počuti ogroženo zaradi aktivnosti lovskih psov.

Slika 25: Strinjanje anketirancev s trditvijo, da je divji prašič človeku nevaren

Legenda: ■ – anketiranci, ki so navedli, da so lovci ■ anketiranci, ki so navedli, da niso lovci

Ugotovili smo, da na odnos do divjih prašičev in lova najbolj vplivajo predhodne negativne izkušnje anketirancev. Tisti, ki so že doživeli negativno izkušnjo z vrsto, jo posledično dojemajo kot bolj konfliktno in pogosteje menijo, da je divjih prašičev preveč. Njihov odnos do lova pa je pozitivnejši, saj menijo, da se z lovom preprečuje škoda na kmetijskih površinah in na premoženju ljudi.

Velik delež anketirancev, ki so navedli, da živijo na vasi, je odgovoril, da se s trditvijo, da se divjega prašiča bojijo, ne strinja. S trditvijo pa se je strinjalo največ anketirancev, ki so odgovorili, da živijo v predmestju in mestnem središču. Iz tega lahko sklepamo, da mesto bivanja v določeni meri vpliva na strah pred divjimi prašiči – urbani prebivalci se divjih prašičev bojijo bolj kot prebivalci s podeželja, kar je tudi pričakovano.

Ugotovili smo tudi, da se kmetovalci zavedajo pomena ekosistemske vloge divjih prašičev, čeprav gre za vrsto, ki po mnenju številnih povzroča več škode kot koristi.

5 SKLEP

V diplomskem delu smo preverjali tri hipoteze:

Hipoteza 1: Večina lastnikov zemljišč dojema divjega prašiča kot problematično (konfliktno) vrsto, njegove ekosistemske vloge in koristi pa ne prepoznavajo.

Prišli smo do domneve, da večina kmetov prepozna ekosistemske vloge in koristi divjih prašičev, vendar kljub temu menijo, da povzročajo več škode kot koristi, zato hipoteze ne moremo potrditi v celoti.

Hipoteza 2: Večina lastnikov zemljišč za varovanje kmetijskih površin, vključno za zmanjšanje ritja divjih prašičev, uporablja mehanske in električne ograde.

Z anketiranjem kmetov in poljedelcev smo prišli do ugotovitve, da večina lastnikov zemljišč za varovanje kmetijskih površin uporablja mehanska zaščitna sredstva in ograje, zato lahko drugo hipotezo potrdimo.

Hipoteza 3: V nasprotju z električnimi ogradami, ki so učinkovit ukrep, zvočna in svetlobna odvrtačala niso učinkovita za odvrtačanje divjih prašičev s kmetijskih površin.

Z analizo podatkov ankete smo prišli do ugotovitve, da so električne in mehanske ograde učinkovito sredstvo varovanja kmetijskih površin pred divjimi prašiči. Zvočna in svetlobna odvrtačala se v večini primerov uporabljajo v kombinaciji z ogradami in tam, kjer je postavljanje ograd oteženo. Glede na to, da jih kmetje ne uporabljajo kot samostojna odvrtačala, lahko sklepamo, da so manj učinkovita, vendar ne moremo trditi, da sploh niso učinkovita, zato lahko hipotezo delno potrdimo.

Ugotovitve in sklepi navedeni v diplomskem delu so zgolj rezultati dotičnih anket. Da bi prišli do popolnoma nedvomnih trditev, bi morali trende preveriti z dodatnimi raziskavami na tem področju.

6 POVZETEK

Teoretični del naloge je sestavljen iz kratkega opisa divjega prašiča, poiskali pa smo tudi podatke o vplivih in ekosistemski vlogi vrste ter o vrsti škod, ki jo divji prašiči povzročajo na kmetijskih površinah.

V praktičnem delu smo zbrali podatke o pojavljanju škode v lovišču Jamnica jeseni 2023. V teoretičnem delu smo poiskali vrste odvrtačal, ki so na voljo kmetom za zaščito kmetijskih zemljišč, nato pa smo s pomočjo anketnega vprašalnika A na terenu ugotavljali, katera odvrtačala kmetje in poljedelci uporabljajo v praksi in kakšna je njihova učinkovitost. S pomočjo anketnega vprašalnika B smo zbrali podatke o dojetanju vrste in odnosu splošne javnosti do divjih prašičev. Raziskali smo, ali mesto bivanja, ukvarjanje s kmetijstvom in predhodne negativne izkušnje vplivajo na dojetanje vrste. Z rezultati, ki smo jih pridobili z raziskovalnim delom, smo nato potrdili ali ovrgli zastavljene hipoteze.

Ugotovili smo, da so škode po divjem prašiču v lovišču Jamnica redkost, omenjena vrsta pa tega območja ne poseljuje stalno.

Marsikateri lastniki svojih kmetijskih površin ne ščitijo pred divjimi prašiči, čeprav jim ti povzročajo škodo. Med tistimi, ki odvrtačala in zaščitna sredstva uporabljajo, jih je večina odgovorila, da uporabljajo mehanske in električne ograde, ki so se tudi izkazale za najučinkovitejša sredstva. Med kemičnimi, akustičnimi in svetlobnimi odvrtačali so se najslabše izkazala zvočna odvrtačala, vendar je njihovo učinkovitost med seboj težje primerjati, saj se večinoma uporabljajo v kombinaciji z različnimi ogradami.

Škoda zaradi ritja divjih prašičev se sodeč iz rezultatov ankete najpogosteje pojavlja na obdelovalnih tleh in travnikih, kar je pričakovano, saj je teh kmetijskih površin največ in so vsaj travniki večjih površin, zato jih je težje varovati pred divjadjo. Obdelovalna tla pa so praviloma posejana/zasajena z energetsko bogatimi rastlinami (npr. krompirjem in koruzo), ki privabljajo divje prašiče.

V drugem delu ankete A smo želeli priti do ugotovitve, ali način upravljanja s travnatimi površinami vpliva na povzročanje škode in ritje na travnikih, vendar zaradi majhnosti vzorca nismo prišli do zanesljivih zaključkov, kako so omenjeni dejavniki med seboj povezani. Kljub temu se preliminarno zdi, da vrsta uporabljenega gnojila oz. način gnojenja v neki meri vpliva na to, v katerih letnih časih se škode najpogosteje pojavljajo.

Iz rezultatov ankete B lahko sklepamo, da anketiranci, ki so že doživeli negativno izkušnjo z divjimi prašiči, vrsto posledično dojemajo kot bolj konfliktno in so pogosto mnenja, da je populacija preštevilna. Njihov odnos do lova pa je pozitivnejši, saj menijo, da se z lovom preprečuje škoda na premoženju ljudi.

Velik delež anketirancev, ki so navedli, da živijo na vasi, je odgovoril, da se s trditvijo, da se divjega prašiča bojijo, ne strinja. S trditvijo pa se je strinjala večina anketirancev, ki so navedli, da živijo v predmestju in mestnem središču, iz česar lahko sklepamo, da se urbani prebivalci divjih prašičev bojijo bolj kot prebivalci podeželja.

Ugotovili smo tudi, da se kmetovalci zavedajo pomena in ekosistemske vloge divjih prašičev, čeprav gre za vrsto, ki po mnenju številnih povzroča več škode kot koristi.

Čeprav gre za konfliktno vrsto, se je velika večina anketirancev strinjala, da so divji prašiči pomemben del ekosistema ter da je ozaveščanja in informiranja o vrsti premalo.

Na podlagi analize anketnih vprašalnikov lahko sklepamo, da mesto bivanja, ukvarjanje s kmetijstvom in predhodne negativne izkušnje anketirancev v neki meri vplivajo na odnos in dojetanje vrste.

7 SUMMARY

The theoretical part of the thesis consists of a brief description of the wild boar, and we also sought information on the impacts and ecosystem role of the species, and on the type of damage that wild boars cause to farmland.

In the practical part, we collected data on the occurrence of damage in the hunting ground of Jamnica in the fall of 2023. In the theoretical part, we looked for the types of deterrents available to farmers to protect their farmland, and then we used the questionnaire A in the field to find out which deterrents are used in practice by farmers and what their effectiveness is. Questionnaire B was used to collect data on the general public's perception of the species and attitude towards wild boars. We investigated whether place of residence, farming and previous negative experiences influence perceptions of the species.

The results obtained from the research work were then used to confirm or refute the hypotheses.

We found that wild boar damage is rare in the Jamnica hunting area, and the species does not permanently inhabit the area.

Many landowners do not protect their agricultural land from wild boars, even though they cause damage. Among those who use deterrents and protective measures, most of them reported using mechanical and electric fences, which were also found to be the most effective. Among chemical, acoustic, and light deterrents, sound deterrents were the least effective, but their effectiveness is harder to compare, as they are mostly used in combination with various fences.

According to the survey results, damage caused by wild boar rooting most frequently occurs on cultivated land and meadows, which is expected since these agricultural areas are the largest, and larger meadows are harder to protect from wildlife. Cultivated land is typically sown or planted with energy-rich crops (such as potatoes and corn), which attract wild boars.

In the second part of questionnaire A, we aimed to determine whether the management of grasslands influences the damage and rooting of meadows, but due to the small sample size, we could not draw reliable conclusions about how these factors are interconnected. Nonetheless, it seems preliminary that the type of fertilizer or fertilization method somewhat influences which seasons the damage occurs most frequently.

From the results of questionnaire B, we can infer that respondents who have had negative experiences with wild boars tend to perceive the species as more problematic and often believe the population is too numerous. Their attitude toward hunting is more positive, as they believe hunting helps prevent property damage.

A large percentage of respondents living in rural areas disagreed with the statement that they are afraid of wild boars. However, most respondents living in suburban or urban areas agreed with the statement, leading us to conclude that urban residents are more afraid of wild boars than rural residents.

We also found that farmers are aware of the importance and ecological role of wild boars, although many believe that they cause more harm than good.

Although wild boars are a controversial species, the vast majority of respondents agreed that wild boars are an important part of the ecosystem and that there is insufficient awareness and information about the species.

Based on the analysis of the questionnaires, we can conclude that the place of residence, involvement in agriculture, and previous negative experiences of the respondents somewhat influence their attitude and perception of the species.

VIRI IN LITERATURA

1. Bernik R. (2020). *Zaščita in obnova kmetijskih površin, ki so jih razrili divji prašiči*. Lovec, 103 (3), str.:126-128.
2. Bužan E., Lužnik M., Alagić A., Flajšman K., Adamič M., Pokorny B. (2020). *Divjad v naseljih: težave, izzivi in rešitve*. Zlatorogov zbornik, 7: str.: 3-51
3. Černe L. (2004). *Preprečevanje in ocenjevanje škod od divjadi na kmetijskih rastlinah*. Ljubljana, Lovska zveza Slovenije, str. 4 – 39
4. ENETWILD Consortium, Pokorny B., Platovšek Z., Al Sayegh Petkovšek S., Broz L., Bužan E., Duniš L., Occhibove F., O'Mahony K., Šprem N., von Essen E., Zanet S., Ferroglio E. (2024). *Effectiveness of methods for controlling wild boar movements*. EFSA European food safety authority 1312 pp. doi: 10.5281/zenodo.12705762
5. Gabor M., Jerše S. (2023). *Človek, žival: poglavja v njunih soočanjih*. Ljubljana, Založba univerze v Ljubljani, str.: 114 - 127
6. Kolar B. (1999). *Ekologija živali in varstvo okolja divjadi*. Ljubljana, Lovska zveza Slovenije, str.: 112
7. Krašna E. (2013). *Kmetijstvo brez lova?* Lovec,13 (12), str.: 602
8. Krže B. (1982). *Divji prašič biologija in gospodarjenje*. Ljubljana, Lovska zveza Slovenije, str.: 7, 8, 30 - 32, 53, 54
9. *Letno poročilo 2022* (2023). Ljubljana, Lovska zveza Slovenije, str.: 8. Medmrežje: <https://www.lovska-zveza.si/wp-content/uploads/2023/06/LETNO-POROCILO-LZS-2022-koncno.pdf> (2. 11. 2023)
10. Li L., Jing W., Shi, J., Wang Y., Liu W., Xu X. (2010). *Factors influencing local people's attitudes towards wild boar in Taohongling National Nature Reserve of Jiangxi Province, China*. Procedia Environmental Sciences, 2 (2010). str.: 1846 - 1856
11. Massei G., Genov P.V. (2004). *The environmental impact of wild boar*. Galemys Spanish Journal of Mammalogy , 16 (1), str.: 135 - 145
12. Nelson R. 2014: *Wild Boar*. Medmrežje: <https://untamedscience.com/biodiversity/wild-boar/> (25. 9. 2023)
13. Notranjski park, *Divji prašič*. Medmrežje: <https://www.notranjski-park.si/izobrazevalne-vsebine/zivalski-svet/sesalci/sodoprsti-kopitarji-ali-parkljari/divji-prasic> (2. 11. 2023)
14. Osrednji slovenski lovskoinformacijski sistem. Medmrežje: <http://oslis.gozdis.si/odvzemDivjadiVSloveniji> (25. 9. 2023)
15. Pokorny B. (2021). *Divji prašič, afriška prašičja kuga in mi – lovci*. Lovec, 104 (5), str.: 220 - 221
16. Pokorny B., Jelenko I. (2013). *Ekosistemska vloga, pomen in vplivi divjega prašiča (Sus scrofa L.)*. Zlatorogov zbornik, 2: str.: 2 - 30
17. Portal GOV.SI, *Škode po divjadi in izplačevanje odškodnin*. Medmrežje: <https://www.gov.si teme/skode-po-divjadi-in-izplacevanje-odskodnin/> (20. 11. 2023)

18. Rotar F. 2006. *60 let organiziranega lovstva na Prevaljah*. Lovec, 89 (9), str.: 434 - 435
19. Stergar M. (2014). *Divji prašič, vrsta mnogih obrazov*. Trdoživ: Bilten slovenskih terenskih biologov in ljubiteljev narave, 3 (2), str.: 4 – 5
20. Veternik D, Mehle J., Vesel Š. (2021) Ali divji prašiči med iskanjem hrane povzročajo zgolj škodo? Lovec, 104 (11), str.: 508 - 510
21. Zavod za gozdove Slovenije, *Dvoletni načrt za VI. Pohorsko lovsko upravljavskega območja za leti 2023 in 2024*, str.: 4. Medmrežje:
http://www.zgs.si/fileadmin/zgs/main/img/CE/lovstvo/DLUN_23_24/DLUN_2023-2024_Pohorsko_LUO_OSNUTEK.pdf (5. 11. 2023)

8 PRILOGA A

Spoštovani!

V zadnjih desetletjih tudi v Sloveniji izrazito naraščata številčnost in prostorska razširjenost divjega prašiča (*Sus scrofa*), kar ima za posledico večanje števila konfliktnih situacij, zlasti škod na kmetijskih površinah. Približno polovica vseh letno nastalih škod po divjem prašiču v Sloveniji nastane na travinju zaradi ritja. Zaradi premajhnega poznavanja vzrokov za njihov nastanek je tudi implementacija učinkovitih ukrepov težja. Leta 2022 se je začel izvajati ciljni raziskovalni projekt »Ritje divjih prašičev: vzroki, posledice in možnosti za zmanjšanje škod ter konfliktov«, v okviru katerega vas prosimo za sodelovanje v anketi, kjer nas zanimajo predvsem vaše neposredne izkušnje, ki jih imate s škodo po divjem prašiču in njenim preprečevanjem.

Vprašalnik je anonimen, vsi pridobljeni rezultati pa bodo prikazani na način, da iz njih ne bo mogoče identificirati posameznika.

Hvala za sodelovanje.

1. Se na vaših kmetijskih površinah pojavljajo škode po divjem prašiču?

Obkrožite odgovor.

DA NE

Če ste na prvo vprašanje odgovorili z **NE**, se vam za vaše sodelovanje iskreno zahvaljujemo, **z izpolnjevanjem ankete pa nadaljujte le v primeru, da se škode na vaših kmetijskih površinah pojavljajo.**

2. Na katerih kmetijskih površinah se škode pojavljajo? Zapišite tudi vrsto škode, ki se pojavlja na posamezni kmetijski površini (ritje, škoda na kulturnih rastlinah zaradi prehranjevanja/teptanja itd.).

Označite ustrezen krožec oz. krožce (v primeru, da se škode pojavljajo na različnih površinah).

- travnik: _____
- pašnik: _____
- obdelovalna tla(njiva/vrt): _____
- vinograd: _____
- sadovnjak: _____
- drugo: _____

3. V katerem letnem času se škode najpogosteje pojavljajo? Označite ustrezen krožec oz. krožce.

- pozimi (december, januar, februar)
- spomladi (marec, april, maj)
- poleti (junij, julij, avgust)
- jeseni (september, oktober, november)
- ni razlik v pojavljanju škod glede na letni čas

4. V katerem delu dneva je bila škoda največkrat povzročena? Označite ustrezen krožec.

- zjutraj
- čez dan
- zvečer
- ponoči

5. Koliko bi ocenili oddaljenost gozdnega roba od mesta, kjer se škode najpogosteje pojavljajo? Označite ustrezen krožec.

- manj kot 100 m
- 100 – 200 m
- 200 – 300 m
- 300 m in več

6. Kako se je škoda po divjem prašiču pri vas spremenila v zadnjih petih letih?

- o škoda se je povečala
- o škoda se je zmanjšala
- o škoda je ostala približno enaka

7. Za koliko % se je po vašem mnenju v zadnjih petih letih škoda po divjem prašiču povečala/zmanjšala? Označite ustrezen krožec.

- 0 – 30 %
- 30 – 60 %
- 60 – 90 %
- 90 % ali več

8. Ali uporabljate kakšna zaščitna sredstva/odvrtačala za preprečevanje škod po divjem prašiču? Označite ustrezen krožec oz. krožce (v primeru, da uporabljate več različnih zaščitnih sredstev/odvrtačal).

- zaščitnih sredstev/odvrtačal ne uporabljam
- mehanična zaščitna sredstva (npr. ograje)
- električna odvrtačala (npr. postavitve električnega pastirja)
- vizualna odvrtačala (strašila)
- svetlobna odvrtačala
- akustična (zvočna) odvrtačala (npr. radio)
- kemična odvrtačala (npr. repelenti)
- drugo: _____

9. V primeru, da kot zaščitno sredstvo uporabljate mrežne ograje, prosim, zapišite naslednje lastnosti:

- višina ograje (cm) : _____
- velikost mrežnega očesa (cm): _____
- material (plastika, kovina, beton): _____
- vkopanost v tla (DA/NE): _____

10. V primeru, da kot zaščitno sredstvo uporabljate električne ograje, prosim, zapišite naslednje lastnosti:

- višina ograje (cm): _____
- število žic na električnem pastirju (ena, dve, tri, več): _____
- razdalja med tlemi in najnižjo žico (cm): _____
- razdalja med posameznimi žicami (cm): _____
- napetost (V): _____
- pogostost vzdrževanja ograje (preverjanje električne napetosti, čiščenje vegetacije): _____

11. V primeru, da kot zaščitna sredstva uporabljate zvočna odvrčala, prosim, zapišite naslednje lastnosti:

- uporabljeno zvočno odvrčalo (npr. radio, zvočnik): _____
- glasnost (majhna/zmerna/velika): _____
- frekvenca oddajanja zvoka (dolžina intervala med posameznimi zvočnimi emisijami v s/min): _____

12. V primeru, da kot zaščitna sredstva uporabljate vizualna odvrčala, prosim, zapišite naslednje lastnosti:

- uporabljeno vizualno odvrčalo (npr. strašila, svetleča pločevina, barvni trakovi): _____
- razdalja med posameznimi odvrčali (cm/m): _____

13. V primeru, da kot zaščitna sredstva uporabljate svetlobna odvrčala, prosim, zapišite naslednje lastnosti:

- uporabljeno svetlobno odvrčalo (npr. električna ali plinska svetila): _____
- dolžina intervala med posameznimi svetlobnimi emisijami (min): _____
- senzorsko proženje (obkrožite): - DA - NE
- razdalja med posameznimi odvrčali oz. št. postavljenih odvrčal: _____

14. V primeru, da kot zaščitna sredstva uporabljate kemična odvrčala, prosim, zapišite naslednje lastnosti:

- uporabljeno kemično odvrčalo (npr. repelenti): _____
- višina postavitve odvrčala (m): _____
- razdalja med posameznimi odvrčali (m): _____
- uporabljena snov: _____
- pogostost vzdrževanja (v dneh): _____

15. Kako bi ocenili učinkovitost uporabljenih odvrčal? Označite ustrezen krožec.

- škoda se po uporabi odvrčal več ne pojavlja
- škoda je po uporabi odvrčal bistveno manj (zmanjšanje več kot 50 %)
- škoda je po uporabi odvrčal pomembno manj (zmanjšanje 25–50 %)
- škoda je po uporabi odvrčal nekoliko manj (zmanjšanje manj kot 25 %)
- škoda se po uporabi odvrčal pojavlja v enaki meri

RITJE NA TRAVIŠČIH

16. Ali se na vaših travnikih/pašnikih pojavlja škoda zaradi ritja divjega prašiča?

DA NE

17. Če se škoda zaradi ritja pojavlja, v katerem letnem času je ta najpogostejša? Označite ustrezen krožec oz. krožce.

- pozimi (december, januar, februar)
- spomladi (marec, april, maj)
- poleti (junij, julij, avgust)
- jeseni (september, oktober, november)
- ni razlik v pojavljanju glede na letni čas

18. Kakšen način gnojenja uporabljate na vaših travnikih? Označite ustrezen krožec oz. krožce (v primeru, da uporabljate več različnih načinov gnojenja).

- negnojeno
- gnojenje s hlevskim gnojem
- gnojenje z mineralnimi gnojili
- gnojenje s tekočimi organskimi gnojili (gnojnica, gnojevka)
- drugo: _____

19. Kako pogosto gnojite travnike? Označite ustrezen krožec.

- negnojeno
- 1 do 2-krat letno
- 2 do 3-krat letno
- 4-krat letno ali več

20. Kako pogosto travnike kosite? Označite ustrezen krožec.

- travinje se ne kosi – pašnik
- 1 do 2-krat letno
- 2 do 3-krat letno
- 4-krat letno ali več

21. Ali travnike mulčite? Obkrožite odgovor.

DA NE

22. Ali na travnikih uporabljate kakšna fitofarmacevtska sredstva? Označite ustrezen krožec oz. krožce (v primeru, da uporabljate več različnih fitofarmacevtskih sredstev).

- fitofarmacevtskih sredstev ne uporabljam
- herbicidi
- insekticidi
- fungicidi

Prosimo še za nekaj podatkov o vas. Označite ustrezen krožec.

a) Spol: M Ž

b) Starost (leta):

- do 19
- 20 – 39
- 40 – 59
- 60 ali več

c) Mesto prebivanja:

- mestno središče
- predmestje
- vas
- podeželje

d) Stopnja izobrazbe:

- osnovna šola
- poklicna ali srednja šola
- višja ali strokovna šola
- univerzitetna izobrazba (diploma)
- magisterij ali doktorat

HVALA ZA SODELOVANJE!

9 PRILOGA B

Spoštovani!

V zadnjih desetletjih tudi v Sloveniji izrazito naraščata številčnost in prostorska razširjenost divjega prašiča (*Sus scrofa*), kar pa ima, poleg neposrednih koristi za ekosistem/okolje, za posledico tudi večanje števila konfliktnih situacij, zlasti škod na kmetijskih površinah. Ker napovedni prostorski modeli kažejo, da bi se lahko številčnost in razširjenost vrste v Sloveniji v prihodnje še povečevali, je pomen poznavanja vzrokov, zaradi katerih prihaja do konfliktnih situacij med ljudmi in divjimi prašiči, vse večji. Leta 2022 se je začel izvajati ciljni raziskovalni projekt »Ritje divjih prašičev: vzroki, posledice in možnosti za zmanjšanje škod ter konfliktov«, v okviru katerega vas prosimo za sodelovanje v anketi, kjer nas zanimajo predvsem vaš osebni odnos do divjih prašičev in sobivanja z njimi.

Vprašalnik je anonimen, vsi pridobljeni rezultati pa bodo prikazani na način, da iz njih ne bo mogoče identificirati posameznika.

Hvala za sodelovanje.

1. Bi v naravi prepoznali naštete vrste divjadi (srnjad, jelenjad, divji prašič, gams)? Označite ustrezen krožec.

- prepoznal(a) bi vse naštete vrste
- prepoznal(a) bi tri naštete vrste
- prepoznal(a) bi dve našteti vrsti
- prepoznal(a) bi eno našteto vrsto
- prepoznal(a) ne bi nobene vrste

2. Koliko divjih prašičev menite, da živi v Sloveniji?

V Sloveniji živi približno _____ divjih prašičev.

3. Koliko divjih prašičev menite, da je letno odstreljenih v Sloveniji?

V Sloveniji je letno odstreljenih približno _____ divjih prašičev.

4. Na kakšen način menite, da so divji prašiči prišli v Slovenijo? Označite ustrezen krožec.

- divje prašiče so v Slovenijo naselili ljudje
- divji prašiči živijo v Sloveniji že od nekdaj (so avtohtona vrsta)
- divji prašiči so pobegnili iz živalskega vrta
- divji prašiči so se sami priselili iz sosednjih držav
- drugo: _____

5. Ste divjega prašiča že kdaj videli v naravi? Obkrožite ustrezen odgovor.

DA

NE

6. Ali je divji prašič kdaj že oškodoval vašo lastnino? Obkrožite ustrezen odgovor.

DA

NE

7. Dejstvo, da divji prašiči živijo v Sloveniji, ocenjujem kot: Označite ustrezen krožec.

- zelo dobro
- dobro
- slabo
- zelo slabo
- nimam mnenja

8. Kaj menite, da so koristi prisotnosti divjih prašičev v naravi? Označite ustrezen krožec oziroma krožce v primeru, da se odločite za več odgovorov.

- ekonomske koristi (meso, koža, lovski turizem)
- pomembna ekosistemska vloga v gozdu in ohranjanje naravnega ravnovesja
- zmanjševanje številčnosti organizmov (npr. ličink majskega hrošča), ki povzročajo škodo v kmetijstvu
- užitek ob opazovanju v naravi
- ne vidim koristi

9. Katera trditev bi najbolje opisala vaš odnos do lova? Označite ustrezen krožec oziroma krožce v primeru, da se odločite za več odgovorov.

- sem lovec
- lov podpiram zaradi ekonomskih koristi družbe
- lov podpiram, ker se na ta način ohranja naravno ravnovesje
- lov podpiram, ker se na ta način preprečuje škoda na kmetijskih površinah/premoženju ljudi
- lova ne podpiram v nobenem primeru – potrebno bi ga bilo prepovedati
- do lova imam indiferenten odnos

Zanimajo nas vaša osebna mnenja o sobivanju ljudi in divjih prašičev. Prosimo, da v vsaki vrstici označite samo en kvadrataček.

	nikakor se ne strinjam			popolnoma se strinjam	
	↓			↓	
	1	2	3	4	5
a) Število divjih prašičev bi bilo potrebno zmanjšati, saj so se v zadnjih letih pretirano namnožili.	☐	☐	☐	☐	☐
b) Divje prašiče bi morali ščititi in varovati brez omejitev, saj gre za avtohtono vrsto, ki ima pomembno vlogo v gozdnem ekosistemu.	☐	☐	☐	☐	☐
c) Če divji prašiči povzročijo škodo, naj se le-ta povrne, ne sme pa se izvajati ukrepov za zmanjšanje njihovega števila.	☐	☐	☐	☐	☐
d) Število divjih prašičev bi bilo potrebno zmanjšati, saj je škoda, ki jo povzročajo, prevelika.	☐	☐	☐	☐	☐
e) Do divjih prašičev imam indiferenten odnos, me ne zanimajo, niti me ne zanima problematika z njimi.	☐	☐	☐	☐	☐
f) Lov na divje prašiče v Sloveniji ni sprejemljiv.	☐	☐	☐	☐	☐
g) Divjega prašiča v Sloveniji ne potrebujemo, saj živi tudi drugod po Evropi.	☐	☐	☐	☐	☐
h) Divji prašiči imajo pravico do obstoja ne glede na škodo, ki jo povzročajo.	☐	☐	☐	☐	☐
i) Odstrel divjih prašičev v Sloveniji je potreben za uravnavanje velikosti populacije.	☐	☐	☐	☐	☐
j) Pri izvedbi ukrepov za zmanjšanje števila divjih prašičev bi tudi sam(a) z veseljem sodeloval(a).	☐	☐	☐	☐	☐
k) Upravljanje z divjimi prašiči me ne zanima, naj se s problematiko ukvarjajo tisti, ki so za to poklicani.	☐	☐	☐	☐	☐
l) Pustiti bi morali, da se populacija divjih prašičev uravnava sama, po naravni poti.	☐	☐	☐	☐	☐
m) Divje prašiče v Sloveniji bi bilo potrebno iztreti.	☐	☐	☐	☐	☐
n) Več pozornosti bi morali nameniti preventivnim ukrepom za zmanjšanje škod po divjih prašičih in ne toliko zmanjšanju njihove številčnosti.	☐	☐	☐	☐	☐
o) Prisotnost divjega prašiča v okolici svojega doma bi sprejel(a) brez večjih težav.	☐	☐	☐	☐	☐
p) Divji prašič ne sodi v bližino človeških bivališč.	☐	☐	☐	☐	☐
q) Ukrepi za zmanjšanje števila divjih prašičev so posledica delovanja lovskega lobija, da bi jih lahko ti nemoteno streljali.	☐	☐	☐	☐	☐
r) Število divjih prašičev bi bilo potrebno zmanjšati, saj predstavljajo nevarnost ljudem in domačim živalim.	☐	☐	☐	☐	☐
s) Divji prašič človeku ni nevaren.	☐	☐	☐	☐	☐
t) Ozaveščanja in informiranja o divjem prašiču je premalo.	☐	☐	☐	☐	☐
u) Podpiram ukrepe, ki jih za upravljanje z divjimi prašiči določi stroka, saj se na problematiko najbolje spozna.	☐	☐	☐	☐	☐
v) Kmetom bi bilo potrebno financirati preventivne ukrepe za preprečevanje škod po divjih prašičih.	☐	☐	☐	☐	☐
w) Če kmet ne uporablja preventivnih ukrepov za preprečevanje škod po divjem prašiču, naj se mu škoda ne povrne.	☐	☐	☐	☐	☐
x) Uporaba ustrezne zaščite za preprečevanje škod po divjem prašiču mora biti zakonsko predpisana.	☐	☐	☐	☐	☐
y) Z veseljem bi sodeloval(a) pri projektih, povezanih z boljším poznavanjem divjih prašičev in ozaveščanjem prebivalstva.	☐	☐	☐	☐	☐
z) Število divjih prašičev bi bilo potrebno zmanjšati zaradi možnosti prenosa afriške prašičje kuge na domače pasme prašičev.	☐	☐	☐	☐	☐

Kako bi opisali svoj odnos do divjih prašičev? Prosimo, da v vsaki vrstici označite samo en kvadratak.

	nikakor se ne strinjam			popolnoma se strinjam	
	1	2	3	4	5
a) Jezi me, da se sprejemajo ukrepi za zmanjšanje števila divjih prašičev brez mojega soglasja.	☐	☐	☐	☐	☐
b) Ni mi všeč, da živim v družbi, ki ni sposobna razrešiti problema sobivanja ljudi in divjih prašičev.	☐	☐	☐	☐	☐
c) Ni mi všeč, da živim v družbi, kjer se ne nameni večja pozornost preventivnim ukrepom za preprečevanje škod in se kot glavni ukrep uporablja zmanjšanje populacije divjih prašičev.	☐	☐	☐	☐	☐
d) Preziram ljudi, ki aktivno sodelujejo pri zmanjšanju populacije divjih prašičev.	☐	☐	☐	☐	☐
e) Skrbi me, da bi se divji prašiči naselili v bližino mojega doma.	☐	☐	☐	☐	☐
f) Skrbi me, da bi divji prašiči povzročili škodo meni ali drugim.	☐	☐	☐	☐	☐
g) Za probleme z divjimi prašiči smo odgovorni ljudje.	☐	☐	☐	☐	☐
h) Divji prašiči so nadloga.	☐	☐	☐	☐	☐
i) Divji prašiči se mi gnusijo.	☐	☐	☐	☐	☐
j) Divji prašiči so pomemben del ekosistema.	☐	☐	☐	☐	☐
k) Divjih prašičev se bojim.	☐	☐	☐	☐	☐
l) Divji prašič predstavlja simbol dobro ohranjene narave.	☐	☐	☐	☐	☐
m) Veseli me, da populacija divjih prašičev narašča, saj smo jih v preteklosti s pretiranim lovom skoraj iztrebili.	☐	☐	☐	☐	☐
n) Menim, da je nezakonito ubijanje divjih prašičev v primeru povzročanja škode upravičeno.	☐	☐	☐	☐	☐
o) Želel(a) bi izvedeti več o divjih prašičih in njihovi vlogi v ekosistemu.	☐	☐	☐	☐	☐
p) Divji prašiči povzročijo več škode kot koristi.	☐	☐	☐	☐	☐
q) Zaradi divjih prašičev me je strah hoditi po gozdu.	☐	☐	☐	☐	☐
r) Brez zadržkov bi jedel/la meso divjih prašičev.	☐	☐	☐	☐	☐
s) Menim, da prisotnost divjega prašiča poveča vrednost lovišč.	☐	☐	☐	☐	☐
t) Žalosti me, ker se divje prašiče pogosto obravnava kot škodljivce.	☐	☐	☐	☐	☐
u) Vesel(a) bi bil(a), če bi videl(a) divjega prašiča v naravnem okolju.	☐	☐	☐	☐	☐
v) Veseli me, da se številčnost in razširjenost divjega prašiča v Sloveniji povečuje, saj se s tem večja vrstna pestrost v gozdovih.	☐	☐	☐	☐	☐
w) Menim, da je divje prašiče v Sloveniji potrebno ohraniti za prihodnje generacije.	☐	☐	☐	☐	☐
x) Skrbi me, da bi divji prašiči s prenosom afriške prašičje kuge na domače pasme povzročili veliko gospodarsko škodo.	☐	☐	☐	☐	☐

Zanimajo nas vaše negativne izkušnje z divjim prašičem. Prosimo, označite kvadratke (za vsako izkušnjo lahko označite več kvadratkov).

Divji prašiči so:	Nimam lastnih izkušenj	Povedali so mi drugi	Izvedel(a) sem iz medijev	Sam(a) sem opazoval(a) ali doživel(a)
a) napravili škodo na njivskih pridelkih	☐	☐	☐	☐
b) napravili škodo na travinju	☐	☐	☐	☐
c) napravili škodo na vrtnih pridelkih	☐	☐	☐	☐
d) napravili škodo v vinogradu	☐	☐	☐	☐
e) napravili škodo v sadovnjaku	☐	☐	☐	☐
f) brskali po smeteh	☐	☐	☐	☐
g) povzročili trk z avtomobilom	☐	☐	☐	☐
h) napadli človeka	☐	☐	☐	☐
i) napadli domačo žival	☐	☐	☐	☐
j) ubili in se prehranjevali z domačo živaljo	☐	☐	☐	☐
k) poškodovali kmetijski objekt ali napravo	☐	☐	☐	☐

Zanima nas, kateri so vaši pomisleki/skrbi zaradi prisotnosti divjih prašičev. Prosimo, da v vsaki vrstici označite samo en kvadratik.

	Me ne skrbi	Rahlo zaskrbljen(a)	Srednje zaskrbljen(a)	Zelo zaskrbljen(a)
a) <i>lastno zdravje in varnost</i>	☐	☐	☐	☐
b) <i>zdravje in varnost otrok</i>	☐	☐	☐	☐
c) <i>zdravje in varnost hišnih ljubljencev</i>	☐	☐	☐	☐
d) <i>zdravje in varnost rejnih živali</i>	☐	☐	☐	☐
e) <i>škode na kmetijskih zemljiščih</i>	☐	☐	☐	☐
f) <i>škode na vrtovih</i>	☐	☐	☐	☐
g) <i>škode v gozdovih</i>	☐	☐	☐	☐
h) <i>plenjenje mladičev srnjadi</i>	☐	☐	☐	☐
i) <i>plenjenje mladičev domačih živali</i>	☐	☐	☐	☐
j) <i>plenjenje redkih in ogroženih živalskih vrst</i>	☐	☐	☐	☐

Zanima nas, kakšno je vaše mnenje glede sprejemljivosti ukrepov za upravljanje s populacijo divjih prašičev. Prosimo, da v vsaki vrstici označite samo en kvadrataček.

	povsem nesprejemljivo ↓			povsem sprejemljivo ↓	
	1	2	3	4	5
a) Streljanje odraslih divjih prašičev na kmetijskih površinah in v naravi.	☐	☐	☐	☐	☐
b) Streljanje mladičev divjih prašičev na kmetijskih površinah in v naravi.	☐	☐	☐	☐	☐
c) Streljanje odraslih divjih prašičev v urbanem okolju.	☐	☐	☐	☐	☐
d) Streljanje mladičev divjih prašičev v urbanem okolju.	☐	☐	☐	☐	☐
e) Uporaba pasti za odlov divjih prašičev.	☐	☐	☐	☐	☐
f) Kemična sterilizacija divjih prašičev.	☐	☐	☐	☐	☐
g) Nastavljanje zastrupljenih vab za divje prašiče – zastrupljanje divjih prašičev.	☐	☐	☐	☐	☐
h) Lov in streljanje divjih prašičev ponoči, z uporabo umetnih virov svetlobe in/ali tehničnih pripomočkov (nočni strelni daljnogledi).	☐	☐	☐	☐	☐
i) Lov in streljanje divjih prašičev iz avtomobila.	☐	☐	☐	☐	☐
j) Streljanje divjih prašičev na privabljalnih krmiščih.	☐	☐	☐	☐	☐
k) Streljanje brejih samic.	☐	☐	☐	☐	☐
l) Streljanje samic, ki vodijo mladiče.	☐	☐	☐	☐	☐
m) Ograjevanje prostora z mehanskimi (mrežnimi) ograjami, da bi preprečili premike divjih prašičev oz. širjenje bolezni.	☐	☐	☐	☐	☐
n) Ograjevanje prostora z električnimi ograjami, da bi preprečili premike divjih prašičev oz. širjenje bolezni.	☐	☐	☐	☐	☐
o) Ograjevanje kmetijskih površin z mehanskimi (mrežnimi) ograjami, da bi preprečili škode na teh površinah.	☐	☐	☐	☐	☐
p) Ograjevanje kmetijskih površin z električnimi ograjami, da bi preprečili škode na teh površinah.	☐	☐	☐	☐	☐
q) Aktiviranje vojske ali policije, ki bi streljali divje prašiče namesto lovcev.	☐	☐	☐	☐	☐

S katerimi trditvami bi se opisali? Prosimo, da v vsaki vrstici označite samo en kvadrataček.

	DA	NE
a) <i>Doma imam hišnega ljubljencek/ljubljenčke.</i>	☐	☐
b) <i>Veliko prostega časa preživim v naravi.</i>	☐	☐
c) <i>Pogosto fotografiram rastline ali živali.</i>	☐	☐
d) <i>Gobarim/nabiram gozdne sadeže.</i>	☐	☐
e) <i>Rad(a) opazujem divje živali.</i>	☐	☐
f) <i>Sodelujem v naravovarstvenih akcijah (npr. popis ptic, prenos dvoživk čez cesto).</i>	☐	☐
g) <i>Ukvarjam se s kmetijstvom.</i>	☐	☐
h) <i>Sem član/članica okoljevarstvene organizacije.</i>	☐	☐
i) <i>Sem vegetarijanec/vegan.</i>	☐	☐
j) <i>Z divjimi prašiči sem že imel(a) negativno izkušnjo.</i>	☐	☐
k) <i>Sem lovec/lovka.</i>	☐	☐
l) <i>Menim, da so, kljub nekaterim konfliktom z ljudmi, pravice divjih živali pomembne.</i>	☐	☐
m) <i>Spoštujem pravice živali, vendar menim, da te niso pomembnejše od interesov ljudi.</i>	☐	☐
n) <i>Ljudje imamo pravico do spreminjanja okolja.</i>	☐	☐
o) <i>Poskrbeti moramo za ohranitev pestrosti rastlinstva in živalstva.</i>	☐	☐
p) <i>Sem član nevladne organizacije, ki se ukvarja z zaščito živali.</i>	☐	☐
q) <i>Sem lastnik kmetijskega zemljišča oz. kmet/kmetovalec.</i>	☐	☐
r) <i>Prostoživeče živali me zelo zanimajo (o njih pridobivam podatke iz knjig, strokovnih in/ali poljudno-znanstvenih oddaj/prispevkov).</i>	☐	☐

Prosimo še za nekaj podatkov o vas. Označite ustrezen krožec.

e) Spol: M Ž

f) Starost (leta):

- do 19
- 20 – 39
- 40 – 59
- 60 ali več

g) Mesto prebivanja:

- mestno središče
- predmestje
- vas
- podeželje

h) Stopnja izobrazbe:

- osnovna šola
- poklicna ali srednja šola
- višja ali strokovna šola
- univerzitetna izobrazba (diploma)
- magisterij ali doktorat

HVALA ZA SODELOVANJE!